Масса а мехкашкара пролетареш, вIашагIкхета!

СЕРЛАЛО
свет

Советски Союза Коммунистически партен Нохч-ГIалгIай областнойн Грозненски городскойн комитетий а Нохч-ГIалгIай АССР-а Лакхехьарча Совета а орган

КIиранди
5
ИЮЛЬ
1959 шу
№ 54 (2266)
Мах 20 кеп.

Мамогга дегIаккхувла хьалхалатта Iилма, майрра Iомае керда техника, шерагIа йоаржа а е балха юкъе а кхахьа яхье котбаьннарий, балхаш тIа хьалхалаттарий опыт, дукхагIа юкъеоза къахьегамхой рационализаторийи изобретателийи болама! ЧIоагIлулба Iилманнеи къахьегамаи юкъера творчески бувзам!

(Болхлошкеи, колхозникашкеи, советски интеллигенцегеи, Советски Союза берригача къахьегамхошкеи ССКП Централни Комитета Пленумо даьча Кхайкарал тIара).

ХIАМА ХЬАДЕШ ДОЛА МЕХКА НИЗАШ ДIАХО А ДЕГIАДОАЛАДАРА ТIЕХЬА, ХАЛКЪА БОАХАМА ДЕРРИГАЧА ДОАКЪОШКА ТЕХНИЧЕСКИ ПРОГРЕСС ЯРА ТIЕХЬА

ССКП ЦК Пленуме 1959-ча шера 29-ча июне новкъоста Н. С. Хрущева даь къамаьл

Новкъостий! Укх Пленуме дувцаш долча доккхийча декхарех доагIар алалехь са безам ба, Пленуме дувца уж оттадаь деце а, Iалаьмате боккха лоархIам болча цхьацца долча дешаех тхоай йола уйла шуга дIакхайкае. ЦК Президиуме тхо тхоайла дагадаьннад цу дешашта, тхона лов, ЦК членаш а, кхайка укх Пленуме боалабаь беррига новкъостий а уж дешаш довзаш хилари, цу дешай къоастам бара цар шоай низ оарцагIа баккхари. Юрта боахам дIахо а дегIабоалабара хьакъехьара цхьацца дола дешаш да аз дувцараш.

Колхозникаша, совхозий болхлоша, юрта боахама специалисташа, моттигашкарча партийни а советски а организацеша дукха болх баьб укх шера. Колхозашеи совхозашеи дика ка а йоалаш чакхдаьккхар бIаьстан ялаташ дIадувлга. Поволжьягареи Уралерча цхьацца йолча районашкареи дIайиккхача, берригача мехка а ялаташ дика хьувкъачахьа даьнна да. Укх шера хьалхарча пхе бетта 6,7 миллион бежан тIаккхийттад хьайбай боахама, е 15 процент совдаьннад. Цу тIаккхийттача доахах 1 миллиони 325 эзари етт ба, вешта аьлча 10 процент. Доахан дебара гIулакх хIанз а кхоачам бе йиш йолаш тоаденнадац. 5,5 миллион хьакха тIаккхийттай. Дикка совдаьннад хьайбай продукташ йоахилга а, уж пачхьалкхенга йоххилга а.

Юрта боахама даькъе ворхI шера плана заданеш ханал хьалха — пхе шера — кхоачашъяра тIехьа къахьегамхоша къовсам лоаттабу областашка, краяшка, республикашка.

Организаторски болх дикагIа тоабе

Юрта боахама даькъе хьалхашка латта декхараш дувцача хана къаьстта белгалдаккха доагIа дIахо йодача хана а ялат дукхагIа даккхара гIулакха йоакхо йиша вай дарг ца хилар. Ялат даккхара керттерча гIулакха къоастам баь даьннад вай, цхьабакъда, дIахо йодача хана из кхы а дукхагIа даккха дезац ала дац, хIана аьлча, городашка бахаш бола нах хадданза дукхагIа а хул, хIаьта цудухьа царна ялат тIа-тIа дукхагIа а эш. Цу тIа а къахьегамхошта шортта хьайбай продукташ хулийтилга вай хIанз а дизза Iалашдаь даьннадац, хIаьта уж дешаш, вешта аьлча, ялат даккхареи хьайбай продукташ яхареи дешаш, шоайла чIоагIа дувзаденна да. Цудухьа вайга йиш яц, ялат дукхагIа даккхара гIулакха воаш еш йола уйла мелъялийта.

МалагIа гIулакхаш да чакхдаха йиш яраш?

Цкъа-дале, аханза даьдача лаьтташ тIа декхача боахамашка ялат даккхара а кхыйола культураш яхара а механизаци яь яккха еза. Хьагучох, цига дукхагIа торараш, цар балха эша а тIехьаювза а оатхалаш яла еза. Из керттерадар да. Дукха ийшаь а кIезига ийшаь а, эша-м ялат чуэца машинаш а эшаргья, бакъда, керттерча даькъе тракторашн нохарашн эшаргда. ХIана? Колхозашеи совхозашеи дика хьувкъадаь ялат дIаоттадаьча хана, ялаташ чудерзадеш йола гуйра дIаяллалца тракторащ ялаташ чуэцара балхаш деш а йолаш, зяба лаьтта оахилга санна дола лоархIамера балхаш ца деш дусандаь да из. Из бахьан долаш гуррахье а дIадоладу тIадоагIача шера ялаташ дика хьувкъийтаргдоаца гIулакхаш, хIана аьлча, ялаташ бIаьсти аьхача лаьтташ тIа дIаде дезаш хул. Аханза даьда лаьтташ дIадийнача районашка соахка а хилар цу тайпара гIулакхаш. Дукха лаьтташ дисар зяба ца оахаш, уж бIаьсти оаха а оахаш, аьха доаллашехь а дIадувра. Цох ялаташ дIадувлга маэшпара дика а хилац, ханна тIехьа дувл, хIаьта тIеххьара а цох фу хул аьлча, ялаташ хьувкъилга юхадетт цо. Долче, аханза даьда лаьтташ дIадийнача районашка сихха ялаташ чуэца а, уж чуэцаш латташехь а зяба лаьтташ аха а шортта кхоачам балла техника яла еза. Цу гIулакха эшараш тракторашн нохарашн да.

Белгалдаккха деза, ялаташ лоаттаду складаш хьаелга вайцига бокъо йоацдаш тIехьадувлаш хилар. Вай ялат дика хьийкъача хана Iалаьмате дукха ялат, миллионаш пунташ, из лерттIа ца леладар бахьан долаш телх, цунах технически переработка ца йича е хьайбашта ца дуадича далац вай. Из гIулакх дIадаккха деза, сихагIа хьалъе еза элеватораш, ялаташ лоаттадеш йола складаши кхыйола гIишлоши.

Дика ялат кхе а даь, из хьалкхедеш дуккха рузкъаш а доадаь, шоаш хьалкхедаь из ялат лаьтта Iомехкаданза колхозаши совхозаши ца йоалаш дола гIулакх кхы дIахо ла йиш йолаш дац. Кхетадой оаш, ялат ара юккъе Iадоассадаь латт: из дехкаша, цицгIолгаша, оалхазараша дуъ, йоачаша доаду.

Кердача хьисапе сборни элеватораш хьалъелга довза тарденнад са. Цу хьисапе уж элеватораш хьалъелга хьалхадаьккха конструктораш малаш ба цагадагIац сона, цхьабакъда, из чIоагIа прогрессивни хьисап да. Элеватор хьалъяра эшаш йола оатхалаш из ше хьалъечча моттиге хьаю, царех цигга элеватор вIашагIйолл. Цу гIулалакха мел эшар дIа а хийца, цу наькъаца болх беш хилча, элеватораш хьалъяра декхар кхоачашделга кастта даь даргдолаш гIулакх да.

Аханза дада лаьтташ кхы дIахо а аьха дIадерах массехк дош аргда аз. Гучох, аханза дика лаьтташ долча моттигашка уж лаьтташ оаха а оахаш дIаде деза. Иштта лаьтташ долаш а да. Аханза дадаш лаьтташ долча районех я СибарегIа — Красноярски край, Иркутски область, иштта кхыйола районаш. Аханза дада лаьтташ аха а аьха, кIезига дийна а дукха дийна а, дIаде казахий вIаштIехьдаргдий хац сона, цар хIанз а дукха да аханза дадаш лаьтташ. Бакъда, даьгIенашта лаьрхIа дита мегаргдолаш, аьха дIаде аьттув боацаш дола лаьтташ а дисаьдац цига кIезига-м. Фийг бола, доакъарий, технически культураш дIае мегаргйолаш дика лаьтташ а да цига. Амурски областе а Дальни Востока кхыча районашка а керда лаьтташ аьха дIадувлга уйлае йоагIаш гIулакх да. Парте областной комитетий секретараша а, облисполкомий председателаша а цу деша уйла а йойла, хIаьта цул тIехьагIа цох шоашта хетар хьа а алда.

Ер дош а да хьоахаде дезаш. ССКП ЦК декабрьски Пленумо соцам баьб 2—3 шера совхозаша шоай болхлошкареи гIулакхерча нахагареи хьайбаш хьаэцалда, аьнна. ХIанз из болх беш ба, из сихде дезаш гIулакх дац, цхьабакъда, цу лоархIамерча гIулакха еш йола терко лаьгIъялийта а йиш яц. Совхозий болхлоша кхоабаш дола хьайбаш, вайна махарра, совхозий доакъар а дуадеш кхоаб, из пачхьалкхенна а дерригача халкъанна а зе кхеташ гIулакх да. Экономически лоархIам бича, вешта аьлча, пачхьалкхенна эша дулхи шуреи лоаттадара гIулакха хIанз башха дукха лоархIам болаш дац болхлошеи гIулакхерча нахеи кхоабаш дола хьайбаш. Вайга торо я пачхьалкхенна маэшша хьайбай продукташ социалистически сектора чотах лоаттае.

Данне а данза даргдоацаш гIулакх да, совхозий юкъарча боахамо луча продуктаех совхозий болхлошка царна маэшша дулхи шуреи дохкилга. Городашка бахача наха къаьст-къаьста шоашта кхоабача доаханна доазув дехкаш закон дар вай ший хана тIайийцаь. ТIаккха, колхозникийи, болхлойи, гIулакхерча наьхеи боахамаш пачхьалкхенна юртбоахама продукташ тела ца езаш мукъадоалийташ бола соцам тIайийцаьчул тIехьагIа, ше мадарра аьлча, юха а мукъабаьлар Iалаьмате дукха доахан ялат а хьувкхаш кхабара.

Ялатеи хьайбай продуктайи маьхаш вIашинийса доацаш гIулакх эттар вайцига. Ялата маьхаш тоъал лоха да, хIаьта дулх дезагIа да. Ишта гIулакх хилча пайданагIа да, маьхк ий а еш, маьхк а хьувкхаш доахан кхоабилга, хIаьта городашка бахача дуккхача наха из иштта да а ду. Аз из дош декабрьски Пленуме яьча докладa тIа а дийцар, хIанз а са безам ба ала: е маьхках боаккха мах лакхбе беза, е дулха мах чухьнахьа баккха беза, е городашка бахача нахага доахан ца кхоабийташ соцаде деза. Гучох, хьалхардари шоллагIдари де йиш йолаш дац. Маьхка мах лакхбе вайга йиш яц, из политически нийса хургдацар, хIана аьлча, маьхка маьхаш лакхдича из гIулакх миллионаш болча къахьегамхошта новкъа даргдар. Дулха маьхаш чухьнахьа даха а вайга иштта мара йиш яц, хIана аьлча, дулх хилийтарга шийга дIабода мах хIанз а лакха ба. Цхьабакъда, къахьегамхошта кхачанна лаьрхIа йола продукташ хьайбашта хьувкхилга а дац тесса дита йиш йолаш гIулакх-м. Городашка бахаш болча наха доахан, гаьзарий, хьаккхарч, кхыдола хьайбаш кхаба мукъа ца луш дола закон арадаккхара уйлае ягIацалий-теш. ХIаьта гаьзарий-м цул совнагIа дIаегIача гаьнийн городашкарча паркайн моастагIий а ма йий.

Залера хьакхайк: Из бакъда.

Н. С. Хрущев: Социалистически сектора чотах, колхозашеи совхозашеи йоахача продукташка гIолла халкъа маэшша дулх, шура, кхыйола продукташ лоаттаелга Iалаш хургдола керда гIулакхаш да хIанз чакхдоахаш. Городашка бахача цхьаболча наха шо-шоашта доахан кхоабаш хиларо харцахьара, совдегархой оамалаш Iомаяйт. Бакъдараша хьахьокх, дукхагIа долча хьале, доахан кхоабараш, нахал кIезигагIа алапеш доагIаш бола нах а боацаш, дикка тIабоагIаш пайда а болаш, уж пайдаш кхы а совгIа даха безам бола нах хилар. Гучох, цу наха вай Iовдала хет. Цар уйла иштта я: дарегIарча пачхьалкхен маьхах маькх а ийъеш, из дIа а хьокхаш хьайбаш дорста а деш вай воашта пайда боаккхаш доахкилга бIарга а мича гу тIерча Iаьдала-м.

Пачхьалкхен чотах бIаьхий хила безам болча наьха шоаш каралаьцача харцахьарча наькъах дог экккхаргдола гIулакхаш чакхдаха деза дика уйла а яь. ВIалла дувцилга а йоацаш, цу тайпара гIулакх къоабал даь хьаллоацаргда къахьегамхоша.

ХIанз вай башха дика толамаш даьхад. Цу толамашта мукIарло ду вай доттагIаша даь ца Iеш, дагахьа советски Iавдал ца дезаш болча наха а.

Iалаьмате дукха ба юрта боахама даькъе вай баь болх. Бакъда, даьчох кхоачамбаь Iе йиш яц. ХIанз а дукха да вай балхаца кхоачамбоацарашн кхоачашдинза декхарашн.

МалагIа декхараш да уж, новкъостий? Вай кхоачам боллаш пайда эцац хIанзалехьа а хьаьча торонехи юрта боахамерча дикача материальни Iалашонехи. Керттера кхоачамбоацар да — организаторски болх мела хилар. Организаторски болх мела хиларца мара кхы сенца кхетаде йиш йолаш да, хIара бIаь гектара тIара лаьрхIа 150—178 центнер дулх доаккхаш колхозаш йолча хана, хIара бIаь гектар лаьттан тIара лаьрхIа 2 центнер мара дулх ца доаккхаш колхозаш хилар? Иштара колхозаш бе-башхача моттигашка яла, аьле, уж бе-башхача хьал тIа я, аьле ,ма хеталда шоана. Мичара, лоаллах ядача колхозашка а хул из.

ХIанад из иштта, цхьатарра долча лаьттах хьабоалаш бола пайда селла бе-башха хилар хIанад? Кадрашка, организаторашка, колхозий председателашка хьежжа да из. Техника цунга йохкарах экономика тоалургьяц мела председателаш керте латташ йолча колхозий. ХIаьта а вай цхьацца бола кулгалхой юххьанца карагIдаьннарех кхоачам а баь Iеш ба, царна хет, хIанзалехь а даьла модж маэшшара шоашта караенай, аьнна, США-на тIехьакхувш а хьалхабоалаш а шоаш латт, аьнна. Цхьацца вола болхло ушалийла а ваха, цу чура хьавала ца могаш ше воаллашехь а цIогIа детташ хул ше а Американна тIехьакхувш ва, яхаш. **(Нах белалу).**

БоагIIача тайпара мах бе беза, новкъостий, гIулакха, воай де дезаш дола хIама нийса кхетаде а деза вай. Колхозаши совхозаши кадращца чIоагIъяра а, тIехьайисаь колхозаши совхозаши дикагIчарна тIехьакхеяра а даькъе тIехьа ца тетташ динза дargдоацача гIулакхий хьакъехь партийни организацешка дахьийта письмо кийчдеш я ССКП ЦК. Республикашка а краяшка а колхозийи совхозийи кадращца бу болх къоаггабаь бувцаргба цу письмо тIа. Цхьабакъда, партийни советски актив а тIайолаш хиннача укх Централни Комитета Пленума селларча беххтокхамерча заседанех пайда а эцаш, цу хьакъехьа цхьацца дола дешаш укхаза а дувца безам ба са, дийнача нахаца юхь-духьал деш дола къамаьл мелла дикача письмол толашагIа а лоархIаш.

ДикагIа бола болхлой хьожабе беза вай колхозашка, эггара хьалха колхозаш чIоагIъе еза болх дика бовзаш болча председателашца, дикача организаторашца. Парте башха дика кадраш кхеяьй. Дукха ба вай дика хьаькъал а хьисап а долаш бола нах ,уж нах хийццаь балхаш тIа хьежабе беза, ха а ховш лаца беза цу нахацара никъ. Сона дуккханеша а йийцай, хIаьта аз айса а дега чIоагIа тоам хулаш ладийгIар вай башха дикача йоIа-комсомолка, бригадира Валентина Гагановас Калинински областерча Вышневолоцки фабрикерча болхлой цIерах Пленуме даьча къамаьлага. Кхетаделаш, новкъостий, доккха маIан долаш хIама да шоана из — капиталистически кхетамца вахар дусташ волча цхьанна сага кхетаде могаргдац, из цIаккха а тешаргвац шийна дукхагIа ахча доагIаш бола болх бита а битаь, ший лоIамехьа, лохехьа алапи доагIача балха этта кIезигагIа ахча ийде ваьлар болхло, аьлча.

Цу тIа а, из болхло-кхалсаг тIехьайисаьча бригаде шийна хIама эшаш ца хиларах, аьлча.

Цу саго даьча хIаман дикал сенца я аьлча, цунга из гIулакх дайтар материальни хьашт а доацаш, идея, коммунистически строяна идейни из мутIахьа хилар доландаь да из гIулакх селла дика. Из строй бахьан долаш саг кийча ва шийна хало тIаэца а! **(ДIаьхдаь тIоараш тох).** Бакъда, из хало цхьан юккъа мара яц. Из иштта хилар бакъдаь хьахьекхад Валентина Гагановас ше а. Парте беррига болх сендухьа бу кхетадеш, коммунистически общество хьалъяра декхараш кхетадеш ба болхлой, хIаьта нагахьа из эшаш моттиг нийсъелча, уж декхараш кхоачашдара шоашта материальни зе де кийча а ба болхлой.

Цхьабакъда, нагахьа санна къонача болхлочо-кхалсаго из гIулакх даь дале, новкъостий, хIанз цар балхаш деш йолча моттигашкара хьа а баьнна ,балха толашагIа бола нах уж дукхагIа эшаш йолча моттигашка дIахьожабе. тIехьайисаь колхозаш хьалхаяла, цунца беррига юрта боахам лакхехьарча лагIа тIа баккха безилга кхетаде вай актива хьаькъал а кхетам а дIакхачац-теш.

Цхьа председатель шоллагIвар тIавахийта хийца а ца Iеш, — цох пайда баргбац, — вогIачарна меттел дикагIа бола организатораш оттабелга да хIанз де дезар. Общественни хьехами новкъостали чIоагIа лоархIам болаш гIулакх да. Халкъо из иштта хилар дика кхетаду. Из де а деза.

(ДIахододар 2-гIча оагIо тIа).

ПАРТЕ ПЛАНАШ—ХАЛКЪА ПЛАНАШ

Къахьегамхоша дег тIара къоабал ду ССКП ЦК июньски Пленума соцамаш

* * * * * * *

ССКП ЦК июньски Пленума болх чакхбалара хетаяь митинг

2 июле Грознерча крекинг-завода клуб хьалйизза болхлой гулбелар. Цига хилар ССКП ЦК-а июньски Пленума хьакъехьа митинг.

Митинг хьайийллар заводской комитета председатела заместитель волча нов. Власов Иван Андреевича.

Шоай завода коллективо даьхача толамех а, дIахо йодача хана шоашта хьалхашка латтача декхарех а лаьца къамаьлдир завода парткома секретара нов. М. М. Афанасенкос.

Ший къамаьлаца цо аьлар:

— Новкъостий! Укх ворхI шера промышленни производство 80 процент дегIайоалае лерхI вай советски халкъо. Уж сийлахь - доккхий декхараш кхоачашдара кхы а шерагIа йоаржае еза социалистически яхь, юкъе йоалае еза автоматизаци, телеуправлени. ХIанз вай декхарийла да, мамогга сихагIа къахьегама овсарле совъяккхарца цхьана производства юкъе дукхагIа комплексни механизации автоматизации йоалае.

Цул тIехьагIа къамаьл даьча номер 43-1 йолча установка начальника Зинаида Назаровна Хачатуровас белгалдаьккхар парте XXI-ча съездо шоашта хьалхашка оттадаь декхараш сийленца кхоачашдеш, ерригача заводаца цхьана шоай установка коллективо а Пленум хьаеллача денга, 24 июнага, ах шера йола план кхоачашъяь хилар.

— ДIахо йодача хана кхы а дикагIа къахьегаргда оаха,—аьлар Хачатуровас.

Завода номер 2 «А» йолча цеха газосварщика И. В. Долбневс дийцар шоаш даьха доккхий толамаш, дIахо йодача хана уж совдахара шоай дукха торонаш хилар а, царех бизза пайда эцара шоаш дог айденна къахьегаш хилар а.

Митинге къамаьл де дош дийхар завода директора нов. Русаковс.

Сийлахь - йоккхача парте вай тIахьех промышленноста а, юртбоахама а продукци совъяккхара. Цунна жоп луш вай декхарийла да производства юкъе автоматизаци а, телемеханизаци а йоалае. Цул совгIа вай завод эргаяккха еза дукхагIа эшаш йола продукци арахецаргйолаш. Масала, хIанзалца заводо тракторни фатген арахецаш хиннадале, хIанзчул тIехьагIа вай арахецаргда дукхагIа дизельни доагам.

Иштта нов. Русаковс белгалдаьккхар крекинг-заводе дукха рационализаторски предложенеш юкъе кхувлаш хилар. Царех дукхагIа яраш Пленуме мадувццар автоматизацена хетаяь хилар а белгалдаьккхар цо.

Митинге хиннараша массане а чIоагIа тIоараш тохарца дег тIара къоабалъеш тIайийцар митинге председатель хиннача нов. Власовс дIайийша резолюци.

Резолюце тIа йоах:

ССКП ЦК-а Пленумо дийца парте XXI-ча съезда решенеш кхоачашъяра боккхача лоархIаме дола партийни а советски а организацештеи халкъа боахама советаи хьалхашка латта промышленносте а юртбоахаме а технологически прогресс сихъяра дола дешаш къоабалдаь тIаэц оаха.

ССКП XXI-ча съезда исторически решенеша дегаш гIоздаьхача болхлой а гIулакхерча наьха а коллективо, дIахо йодача хана кхы а чIоагIагIа хьинар долаш къахьегаргда технически прогресс дегIайоалаяра, хIаьта шоай мел бола низ тIабохийтаргба установкашта реконструкци ярца валови продукци арахецара ворхI шера план ханал 4 бутт хьалха кхоачашъяь яккха.

Болхлой а, инженерно-технически болхлой а, гIулакхерча наьха а коллектив лаьрхIа я къахьегама овсарал дикка лакхъе производственни балхашта юкъе комплексни механизации автоматизации йоалае, къаьна техника кердачунца хувца.

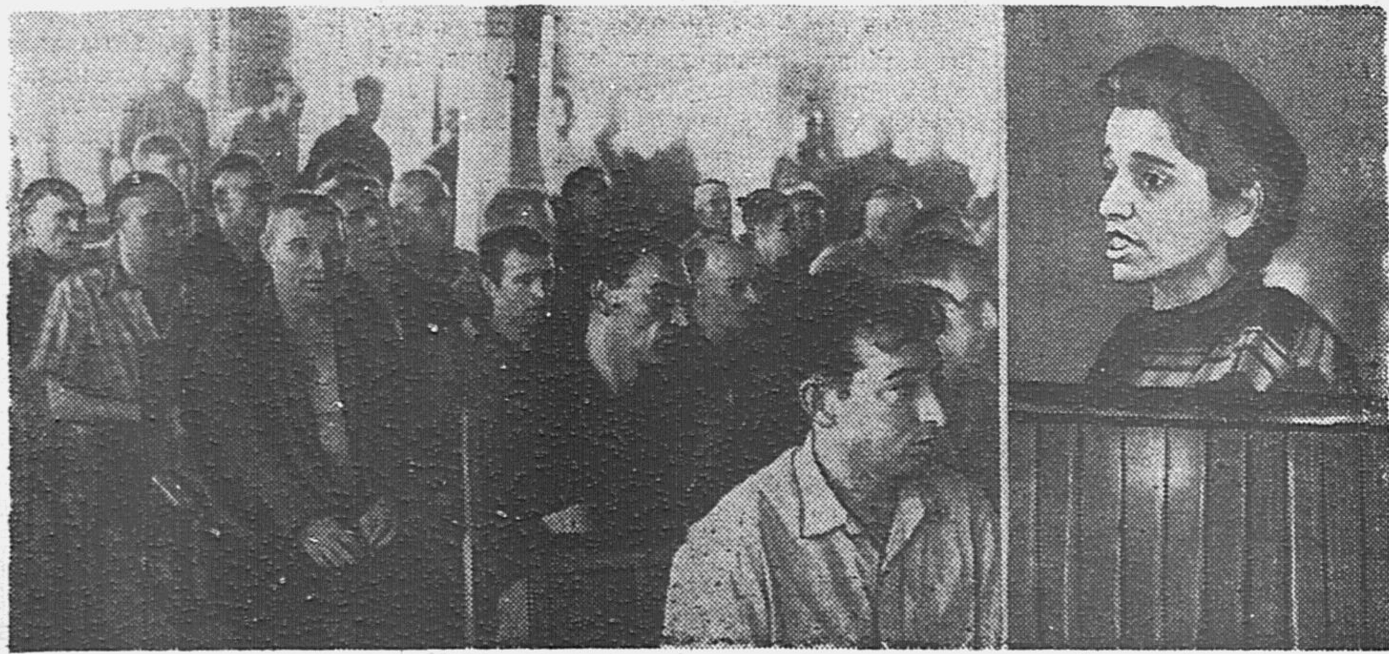
ДIахо йодача хана производства юкъе механизаци а автоматизаци а йоалаярцеи установкашка цар низ дIа мел кхоач болх байтарцеи къахьегама овсарле планал 1 процент дукхагIа дегIайоалае.

Болхлошеи инженерно-технически болхлошеи шоай низ ца кхобеш керда техника Iомае аьнна цхьа барт баьб. Производства новаторий опыт юкъе кхувла а, из дIайовзийта а, рационализаторий а изобретателий а болам дегIабоалабе а лерхI.

Рационализаторий предложенеш юкъе кхувларца ворхI шера 12 миллион ахча кходергда.

Митинге хиннараша Коммунистически партена а, цун Централни Комитета а тешаме дош лу завода коллективо беррига низ тIа а бахийта хьинаре къахьега.

Х. ХАМЗАТОВ.

Сурта тIа: Грознерча крекинг-завода митинг, трибуна тIа З. Н. Хачатурова. **И. Плиева сурт.**

Кхы а дикагIа болх бергба оаха

ЧIоагIа хьинаре къахьийтар Грозненски мехкдаьтта чакхдоахача завода технологаша ССКП ЦК Пленумо болх беча деношка. Цехашеи установкашеи Пленума сийна къахьегама вахте а этта сменах йолча планал тIех итташ, бIаьш тоннаш продукци лора.

Коммунистически къахьегама коллектив, аьнна цIи тиллийта къовсам лоаттабеча № 2 йолча цеха технологаша июнь бетта шоллагIча ах шера чотах 40 эшелон гаргга мехкдаьтта продукци а еннай, дукха материалаши маьха еза йола реагенти кхо а яьй.

ХIанз цеха ерригача установкашка а подсобни предприятешка а ССКП ЦК Пленума материалаш ешаш ба агитатораш. Дика бу из болх механически мастерске механика В. Ф. Горловс. Болхлоша хьинаре дакъа лоац беседаш еча а газеташ тIара материалаш ешача а. Цар дукха хаттараш а ду, агитатора хьаьда жопаш а тел царна.

Пленума материалаш йовзийташ дика чулоацам болаш беседаш ю ший коллективе № 15 йолча установка начальника нов. Зерениновс. Из установка коммунистически къахьегама коллектив яха цIи лелаеш я. Пленума болх дIаболалу ди мехкдаьтта сийрда продукташ арахецара ах шера план ханал хьалха кхоачашъярца дездир установко. ШоллагIча ах шера чотах массехк эзар тонн доагам деннад июнь бетта.

Болхлошкеи, колхозникашкеи, гIулакхерча нахагеи, Советски Союза берригача къахьегамхошкеи ССКП ЦК Пленумо даь Кхайкарал дег тIара къоабалдаь тIа а ийца, завода берригача технологаша санна тха цеха коллективо а доккхий декхараш тIайийцад. Цар лерхI мехкдаьтта сийрда продукташ яхара ворхI шера план ялх шера кхоачашъе а рационализаторски предложенеш балха юкъе йоалаярцеи производства ерригача торонех пайда эцарцеи семилетка хьалхарча шера 700 эзар сомал кIезигагIа доацаш пачхьалкхен рузкъа кходе а.

В. ЕВСЮКОВ,
ГНПЗ № 2 йолча цеха парторганизаце секретарь.

Тха жоп

ЧIоагIа сакъердалуш ладийгIар Грознерча «Красный молот» завода болатеи фонтанний арматура цеха коллективо ССКП ЦК июньски Пленумо Советски Союзерча берригача къахьегамхошка даьча Кхайкаралга.

Цеха партийни организаце секретара нов. Кирпичниковс йийшар Пленумах лаьца йола материалаш.

Пленума сийна шоаш тIайийца хинна социалистически декхараш сийленца кхоачашдир цехерча болхлоша. Ах шера план 108,5 процент кхоачашъяьй цар, хIаьта планал совгIа фонтанни а болата а арматура, цементировочни головкаш, иштта кхыйола мехкдаьтта промышленноста эшаш йола продукци ара а хийцай.

Дика къахьег цехерча рационализатораша. Цхьан июнь бетта 9 предложени еннай цар, царех 7 балха юкъе а йихьай. ДикагIабарех лархIа безаш ба рационализатораш Крапивин, Ермак, Кулоберов, иштта кхыбараш.

Укх шера Грозненски химически завода лаьрхIа 8 болата задвижка е езаш ба тха цехера болхлой. Из декхар сийленца кхоачашде лаьрхIад цеха коллективо.

Уж дерриге балхаш кхоачашделга да Пленумо даьча Кхайкарала оаха луш дола жоп.

К. ОЗДОЕВ,
цеха начальник.

Н. С. ХРУЩЕВА даьча къамаьлах дIахододар

(ДIахододар. Долалур 1-ча оагIо тIа).

Юрта боахаме деш дола доал эргадаьккха тоаде деза. Цу даькъе укх тIеххьарча шерашкахь дукха болх баьб вай. Организационни даькъе юрта боахаме вай деча доале хIанз а вай данза дисаь дукха да. Юртбоахама органий, партийни а советски а организацей практикаца организаторски болх хIанз а кIезига ба. ХIанз керттербар, хоадам беш бар из болх ба, новкъостий. СихагIа дIаяккха еза бюрократизм. Деча доалаца бюрократизм хилар бахьан долаш да, толашагIа йолча колхозашта уллув дуккха шераш а доахаш, хIара бIаь гектар лаьттан тIара лаьрхIа шишша центнер мара дулх ца доаккхаш йола тIехьайисаь колхозаш хилар. Иштарча колхоза председателга саго хIама алац: из хеставац, хIаьта из шек а воацаш дIалел.

Иштара тIехье ювца тоам хетац кулгалхошта, цудухьа цу тайпара нах цар цхьаннахьа а хьоахабац: выставкашка хьа а хьокхац, къамаьлаца хьоаха а бац. Фу аргда цу тайпарча колхозах? Бакьдар ала деза-кха, хIаьта иштара бакъдар докладчика шийна а бIаргакъувлаш хул. Цудухьа цо уж хьоаха а бац, хIаьта тIехьаюсача колхозий председателашта дезар а из да.

Эргабаьккха тоабе беза вай воай болх. Цхьан американски компане доахана искусственни осеменени еш йолча станце хьожаш США яха вай юртбоахама делегаци хьахьокхаш дола цхьа кинокартина дайра сона цкъа. Цу компане кулгалхоша йоахар: «Искусственни осеменени — оаш, эрсаша леладеш гIулакх да. Оаха шугара хьа а ийцаь вIашагIделлад из гIулакх, цох оаха дукха пайда а эц».

ХIанз доаханна искусственни осеменени елга Советски Союзерчул дукхагIа даьржа да США. Вайцига — колхозаши совхозаши я. Хетаргахьа вай кулгалхошта аттагIа да капиталистачул из болх вIашагIболла. Бакъда, вайцига из гIулакх вIаштIехьдаьккхадац, цунна цхьаккха а бехктокхаме вац. Циркулярица хадаш да деррига а. Укхаза де дезар фу дар аьлча, циркуляраш ца а язъеш, из болх бокъонца чакхбоаккхилга дар, хIаьта лаьрхIа хьакара а лаьца из болх беш саг вац.

ХIаьта хьажал, вай цхьацца йолча опытни станцешкеи юрта боахама гIулакхаш леладеш йолча Iилма-тохкама институташкеи. Цар деш дола Iилман балхаш производственна эшаш долча гIулакхех хьаьда долаш нийслу дуккхаза а. Института коллективо беча балха мах цох производственна боалача пайданга хьежжаь доацаш бу. Итт шу хьалха, Киевера со Московски областе венача хана, дукха ца говш коартолий боахама Iилма-тохкама институте ваха хилар со. Коартолий культура эггара дикагIа йовзаш бола Iилман нах цу институте вIашагIкхийтта ба. Цига балхаш деш Iилман доктораш а кандидаташ а бар, хIаьта цар коартолаш цу юххе ядача колхозий яраш миссел а хьувкъацар. ТIаккха малав хIаьта цу института карагIдаьнначох пайда эцаргбар? Аз из къайла а ца кхухьаш Iилманхошка дIааьлар. Цхьан кхалсаго, чIоагIа корзагIъяьнна а хьайзаь, аьлар; «Селла сий доацча мишта доах Iа тIо!» Аз цунга аьлар: «Кхы аз фу аргда шуга, лоаллах ядача колхозий яраш миссел а шун коартолаш хьувкъаш ца хилча. Фу Iомаде йиш я шугара? Колхозникашкара Iомале шоашта».

ХIаьта а цу тайпара Iилманхой дика бах шоашта, кхыметтел совгIаташ а тел царна. **(Зале багIараш хьов).** Из деррига гIулакх лертIа а лерхI. ХIана? Шоай балхах производственна пайда баларах, ца баларах тийша хIама дац цар. Уж-м сий долаш а хьаькъал долаш а нах ба, гIулакх иштта во вIашагIделла хилара бехкебараш уж хинна Iац.

Хьадувла, организационни кхыча хьалтIа оттабергба вай уж нах. Цар къахьегама мах бара гIулакх Iилманна гучаяьннача говзалех, къаьст-къаьстача Iилманхочун балхах колхозийи совхозийи боахамашта боалача пайдага хьежжаь хургдолаш оттадергда вай. Хьалха, масала, ший сорт дIадийначa хIара тектара тIара хумаз кхоачар селекционерага.

Халкъа беза а, халкъо сий де а тоам болаш кIоаргга хьакъал дола Iилманхой дукха ба вай. Ишта ва, масала, башха дика селекционер Василий Яковлевич Юрьев. Укх деношка 80 шу а дизаьд цун, хIаьта Социалистически Къахьегама Турпалхочун шоллагIа Дошо медаль а еннай цунна. Цун сорташ дIадийна Iаламаьте дукха лаьтташ да Советски Союзе.

ДукхагIча хьале дикагIа толамаш доахараш производствоца айхха бувзабенна Iилманхой ба. Гучох, цар балхах производственна боалача пайдага хьежжа тийлача нийсагIа хургда дукхача Iилманхошта телаш дола алапеш.

Иштта а вешта а, Iилман учреждеией болх эрга баьккха тоабе беза, обезличкеи бехктокхамзлеи дIаяккха еза. Iилман болх мишта вIашагIболла беза аьлча, хIара саг хьаьддача балха бехктокхаме а хургволаш, цо хьийгача кьих цунга дIакхоачийтар цу балхах хьабаьннача пайдага хьежжаь а хургдолаш вIашагIболла беза.

Юрта боахама гIулакхаш леладеча Iилматохкама учреждеией балхацара обезличкеи бехктокхамзлеи дIайоаккхилга да аз дувцар. Цхьабакъда, из аз дийцар вай партийни организацех а советскии юртбоахамеи органех а ала йиш йолаш да. Дукха ха йоацаш Латве вар со. Юрта боахама деш долча доала дешаш а юкъе доагIаш, партийни активаца къамаьлаш дар даьраш. Шенна-м дагадагIац сона, хетаргахьа, Латве 1200 колхоз я. Мел яр уж, нов. Калнберзин?

Я. Э. Калнберзин: 1220.

Н. С. Хрущев: Латве КП ЦК юрта боахама гIулакхашта секретарь ва. Секретара помощникаш ба, хIана аьлча малагIа секретарь хул помощникаш боацаш. **(Залера нах дIа-юха хьов).** Цул тIехьагIа ЦК юрта боахама отдел а я, цун ший штаташ я. Министрий Совета Председателa юрта боахама гIулакхашта специальни заместитель ва. Ший аргIанна заместителa юрта боахама гIулакхаш леладеш группа я. ТIаккха юрта боахама министр ва, цига а бIарчча аппарат я. Цул тIехьагIа парте райкомаш я, укхаза а йоагIаш йола штаташ я. Хоадам болаш штат а йолаш райисполкомаш а я. Из-м, новкъостий кхыча республикашка а областашка а долаш да шоана.

ТIаккха, новкъостий, духхьал юрта боахама гIулакх де дезаш бола нах лаьрхIача, вайна гургда республике уж болхлой колхозаш миссел е кхы а дукхагIа болга.

Залера оаз: ДукхагIа ба...

Иштта йоккха аппарат йолашехь дуккхача моттигашка тIехьайисача колхозашта председателаш харжа магац партийни организацешта.

Лоацца аьлча, кицо яххача тайпара да: «ВорхIане леладеча бера бIарг байнаб». Фуд хIаьта колхоза дика председатель, дика бригадираш хоржилга? Из да гIулакх котдаккхар. Укхаза вагIа нов. Орловский, массанена дукха веза, массанена вовзаш вола саг, нов. Орловский мара воацаш а дац, дуккха а ба иззаморгаш. Цу наха дика йовз производство, колхозникий болх вIашагIболла хов. Цар циркуляр йоацаш а дика дIахьу гIулакх.

ХIаьта предприятей директораш? Совнархоза председателa шоашка аьнначох лел цар болх? Лелац. Совнархозо бер ший организационни болх ба: план юттаю, предприятешта материалаш лоаттаелга Iалашду. Завод ше ях. Болх вIашагIболлараш инженераш, болхлой, мастераш ба, царех тийша да деррига а. ТIаккха ерригача колхозашеи совхозашеи хIана бац заводий коллективашa санна цхьоагIо йолаш болх? Из да цхьайолча колхозашкара председателаш во болхлой хилар бахьан долаш, цхьавола председатель кхо колхоз йоха а яь йиълагIчунга сатувсаш ва. **(Залера нах дIа-юха хьов).** ХIаьта партийни организацеша мела къовсам лоаттабу цу зулама духьал.

Са къамаьла хьалхара дакъа йистедоал. Юрта боахам дегIабоалабара вайна хьалхашка латта доккха декхараш оаш нийса кхетадергда, аьнна хет сона.

Технически прогресса ларда тIа хадданза къахьегама овсарал лакхъе

Новкъостий! ХIанз укх Пленуме дувцача дешашка вала пурам да сона. Экономика дегIайоалареи, халкъа хьали культуреи лакхдареи Iалаьмате доккхий декхараш оттадаьд парте XXI съездо. Парте решенеша халкъа дегаш а айдир, цун низ а тIатехар. Берригача мехка шерра яржаш латт ворхI шера план ханал хьалха кхоачашъяра йола дерригача халкъа юкъера яхь.

Семилетка заданеш кхоачашъеш баьча балха хьалхарча беттай итогаш дика я вай. Валови продукци арахецара пхе бетта план 105 процент кхоачашъяьй, арахийца валови продукци дахача шера пхе бетта арахийцачул 11 процент дукхагIа я. Кхоачащдаь капитальни балхаш дахача шера пхе бетта даьрел 9 проценти строительно-монтажни балхаш 14 проценти дукхагIа да. Промышленносте а строительстве а къахьегама овсарал лакхъяра заданеш 103 процент кхоачашъяьй. Из а дика хьокхам ба, бакъда, кхы а дикагIа хургдар, нагахь санна къахьегама овсарал лакхъяра планови задани а вай 105 процент кхоачашъяьяларе.

ЦК Пленумага кийчлуш экономически районашеи, эзараш предприятешеи стройкашеи ах шера план ханал хьалха кхоачашъяра яхь а йоаржаяь керда балха толамаш даьхад.

Вай мехка халкъа боахама деррига доакъош чIоагIа айлуш латт. Москвеи, Ленинградеи, Свердловскеи. Владимиреи, Украинаи, Белоруссеи, кхыча промышленни центрийи, областийи, республикайи предприятей дуккхача коллективаша декхараш тIаийдаьд карарча торонех дикагIа пайда эцарца ворхI шера план ханал хьалха кхоачашъе. Цу экономически районаша план ханал хьалха кхоачашъе, аьнна тIаийца декхараш вай низаш чIоагIдалара а, вайга йоккхий торонаш хилара а дола тешал да. Цох тарра цо хьахьокх промышленностеи строительстваи управлени эргаяккхар бахьан долаш вай производство кхы а сихагIа дегIайоагIаш хилар.

Коммунистически общество хьалъяра керттера лоархIам болаш да хадданза къахьегама овсарал лакхъяр. В. И. Ленина хьийхад къахьегама овсарал лакхъяр керттерча декхарех цаI да, хIана аьлча, из доацаш йизза коммунизм хьалъе вIаштIехьдаргдац, яхаш. Къахьегама овсарал чIоагIа лакхъе технически прогресса ларда тIа мара вIаштIехьдаргдац. Цудухьа вай даргдац массайолча оагIонгахьара Iилмеи техникеи дегIадоаладанза, производствона шерра механизации автоматизации янза, къахьегамхой культурно-технически уровень лакхъянза.

Парте ленински генеральни лини нийса дIаяхьар а халкъо хьинаре къахьегар а бахьан долаш Советски Союзах лоаццача исторически хана чIоагIа дегIаена индустри а, механизаци яь юрта боахам а, хьалха латташ Iилма а, техника а долаш низ бола мохк хиннаб. ХIанз дерригача дунено бакъду уж Советски Союза карагIдаьнна сийлахь-доккхий гIулакхаш. ХIара дено кхы тIа а тешал ду прогресса новкъа вай мехко доахача толамашта.

Новкъостий! Сона хет, селхан вай дерригаш чIоагIа дегаш гIоздаьнна Нью-Йорке вай выставка хьаеллача вода новкъост Козлов шийца а волаш, цIаккха а Iо ца ховш Москвера Нью-Йорке яхача «ТУ-114» яхача самолетага хьийжад, аьнна. Цу самолето из никъ 11 сахьатеи 6 минутаи баьб аьнна баьча хоамо берригa советски нах чIоагIа гIадбигар. Советски наха из хоам вай мехках а, эггара хьалха из никъ вай самолето барах а доккхал деш тIаийцар. **(ЧIоагIа тIоараш тох).**

Парте Центральни Комитета Пленумо дувца промышленностеи строительствеи технически прогресс сихъяра йола ССКП XXI съезда решенеш кхоачашъярах дола дош ворхI шера план кхоачашъяра керттера лоархIам болаш да. Из да эггара хьалха производствона комплексни механизации яр автоматически поточнии линеш яхкар, къаенна оборудованиии, штампаши, инструменташи хувцар.

Цу мероприятеша лерхI дIахо промышленни производствои строительствои шерьяр, продукци дикагIа хилийтар, цунга дIабода мах лохбар. Технически прогресса наькъ тIа, техниканна карагIдаьннача дикагIа долча тIулакххийи дикагIа йолча опытеи ларда тIа мара вIаштIехьдаргдац къахьегама овсарал хадданза лакхъе, халкъа боахам сихха дегIабоалабе. Из дукхагIа дегIаденача капиталистически мехкашца машара тIехь йолча яхья ханна котдовлара вайна чIоагIа лоархIам болаш да.

Технически прогресс яр духьа къовсам лоаттабеш вай декхарийла да дукхагIа къахьегама овсарал йола машинаш арахеца, цар конструкцеш тоаеш а, машинийи оборудованеи дозал кIезигдеш а тIадийрзза болх бе, металл кходе, балха юкъе керда материалаш кхувла.

Цу гIулакхашта конструкторски болх дикка тоабе, конструкторски бюрош а, экспериментальни базаш а чIоагIъе творчески уйланна шерра никъ бала, керда машинаш хьаяра процесс а уж тахкар а сихде деза, геттара сиха производства юкъе йоалае еза дикагIа йола образецаш.

Цудухьа са ала безам ба цхьайола къаьнара уйлаш хийцача бакъахьа я, аьнна. Вайна юкъе шерра яьржа я ший болх гIанда тIа Iо а хайна истола тIа беш вар канцелярист а бюрократ а лерхIаш йола уйла. Бакъда истоло сагага каьхатаца болх байташ хилар, хIаьта а иштта ховш да творчески наха — Iилмахоша, конструкторша, инженераша шоай болх беча метте — истола тIа Iилмаи техникаи керда положенеш увттаеш, машиний керда конструкцеш кхоллаш хилар. Цудухьа массаза а нийса дац гIулакх деш бола нах кIезигагIа хилча производства организаци дикагIа хургья, яхаш деш дола тешал. Из тешал нийса да, нагахь санна производство кулгашца деча балхий ларда тIа латташ хилча, нагахь санна, масала, лаьттанцара балхаш тачкашцеи белашцеи деш хилча. ХIаьта хIанз, вай уж балхаш лаьтта оахкача машинашцеи гIа боахача экскаваторашцеи деча хана болхлойи гIулакхерча наьхеи дукхал чIоагIа хувцалу — гIулакх деш йола инженерно-технически персонал дукхагIа я цу механизмаш тIа болх беш болча нахал.

Цудухьа канцеляристаши бюрократаши ала йиш яц истола тIа болх беш болча берригача нахах. Нагахь санна машинаш дикагIа хилийтар духьа, производство тоаяр духьа беш болча творчески балха уйла йича ховргда цу новкъа шоай болх дIахьош бола нах производство дегIайоалаяра боккха лоархIам болаш болга. Масала, автоматически лини юллаш хилча конструкторашеи кхыча специалисташеи эшаш йола расчеташ еш, керда машинаш кхоллаш, автоматизаци балха юкъе йоалаеча хана технологе керда принципаш увттаеш кабинеташка балхаш де деза.

Нагахь санна уйла тIа а яхийта керда автоматически лини хьан оттаяьй хайча гургда цу гIулакха специалисташ мел лоархIам болаш ба. ТIаккха вайна гургда автоматически лине тIа болх беш болча болхлойи из кхеллача специалистийи дукхал ший тайпара хилар: из хила тарлургда 1-и 10-и; цаI цехе болх беш, хIаьта итт-канцеляре, кабинеташка. Бакъда кабинеташка болх бераш бюрократаш а боацаш, керда дар кхоллаш бола, хIанзара Iилма довзаш а, из говза производства юкъе кхувлаш а, техника хьалхашкахьа дIахьувлаш а бола творчески нах ба. **(ДIаьхха тIоараш тох).**

Коструктороки бюроли заводий лабораторели совгIа, вайна эш Iилмаи Iилма-тохкамеи институташ. Iилма декхарийла да инженераштеи конструкторaштеи хьалха никъ сийрдабаккха, дикагIа йола машинаш кхолла цар низ кхоачаргболаш, техника хадданза дегIайоагIаргйолаш, тоалургйолаш.

Коммунизме дуккха а дукхагIа хургья Iилма учрежденеш, конструктораш, кхыбола специалисташ: болхлоша а, шоашта Iилма дика ховш хилар бахьан долаш, йоккха къахьегама овсарал йолча чоалханерча машинашка болх байтаргба. Вайна лоархIаме да кхетам а, уйлаш а цунга кийчдар, цу оагIонгахьа дIабахьа а, вIашагIболла а беза болх. **(ТIоараш тох).**

Из технически прогресс кхоачашъяра юкъара декхар да. ХIаьта къаьст-къаьстача декхарех са ала безам ба сайна хетар, цох цхьадараш совешанешка а, новкъосташца къамаьлашца деча а дийцад аз.

Вай ма аллара кертте хила беза керда, дикагIа йола машинаш кхоллаш беш бола конструкторски болх. Бакъда, кердача машина конструкци оттаяь а яьнна цун производство вIашагIйолла езача хана цун оатхалаш хьаяра производство вIашагIйоллара дешаш керттерча лоархIаме хул: из мишта вIашагIйолла еза, машин сихагIа хьаяра малагIча машинашца оатхалаш йича пайданегIа да.

Производство тоаяра декхараш кхоачащдара лоархIам болаш да литейни гIулакх, электросварка е флюсаца еш йола сварка. Вай массане а чIоагIа уйла тIаяхийта ладийгIар автоматически сварка дика тIехьале вайна йитача ший даь гIулакх дизза дIахьош волча новкъоста Патона Пленуме даьча Iалаьмате дикача къамаьлага. Цо дика аьлар сваркаи электросваркаи, литейни гIулакхеи штампаш балха юкъе йоалаяреи, кузнечно-прессови боахамеи лоархIамах.

Совнархозашеи партийни организацешеи дуккха а дикагIа а дакъа лаца деза керда машинаш кхоллара а, цар оатхалаш хьаяра а де дезача гIулакхашка.

Шенхаштта тIадерза деза хIанз а тIехьайиса йола литейни производство эргаяккхара. КIоаргга уйла е еза из дикагIа мишта дергда ха. ТIахьехамаш-м цу гIулакха дукха даьдар, бакъда, укхаза цхьан тIахьехамий кхоачам бац. Цу гIулакха практически тIадерза деза. ХIара совнархоза доалахь ерригача процессашта механизаци а яь централизованни литейни производство хилча бакъахьа я. Бакъда, новкъостий, вайна хилар ца дезе а, хIанз а тIехь шовзткъа шу хьалха хиннараш санна дукхагIа бола болх кулгашца беш йола литейнеш я вай. Вай хIанзарча производства боарам ба из? Механизаци е еза лаьтта кийчдара, формовка яра, лоаладаь металл чудоттара, чIоагIделча цунна деча балхашта а кхычарна а. Шерра карадерзаде деза лоаладаь металл нийса чудоттилга, цунна юкъе кокила чудоттилга а долаш, карадерзаде деза низаца металл чудоттилга, порошкови металлурги, дикагIа дола кхы а литейни гIулакхаш.

Новкъосташца Устиновцеи Дементьевцеи цхьана тхо хиннача вай оборонни заводе дика дIахьу нийса металл чудоттилга.

Залера оаз: ЧIоагIлушшехь сборка е вIаштIехьа а доал.

Н. С. Хрущев: ХIаа, механически обработка е а ца езаш сборка еча дIадода. Цунца цхьана литьена во обработка еш йола литейнеш я вай хIанз а. Мишта машар лоаттабергба цунца, вай еррига предприятеш Iилманнеи техниканнеи карагIдаьннача дикагIа долча гIулакхех пайда эца йиш йолаш а декхарийла а хилча!

ЧIоагIа перспектива йолаш да оатхалашта йоккха частота йолча токий низаца обработка елга. ТIаккха металлах, теда а ца тедаш, стружка доаккхаш доа а ца деш, дикагIа йолча технологе новкъосталца эшаш йола форма хьаю.

Со теш совнархозий председателаш цох дика кхеташ хиларах, бакъда, кхоачащде деза гIулакхаш дукха хилар бахьан долаш каст-каста кхоабац уж. Цар цкъаза хIанзарча гIулакхаша дIадеххача тайпара производство тоае низ а, торонаш а тоъац. Цудухьа царна новкъостал де деза, из де вай декхарийла а да.

Сийлахь-йоккха кхоане сварочни гIулакхага я. Сварочни производство технически боарамга хьежжа дика вIашагIъелла хила еза. ХIара экономически районе ший базе заказаш кхоачаш а деш е сварщикаш моттигашка дIа а ухийташ совнархоза предприятешта сварочни балхаш дергдолаш йола специализированни сварочни заводаш хила еза.

Цу тайпара гIулакх вIаштIехьа ца даьккхача даргдац, хIана аьлча тайп-тайпара доккхий сварочни балхаш дара кадрий йоккха говзал а дика технически кийчо а хила еза. Ховш да хIара завода къаьстта ший массадолча тайпара сварщикаш хила йиш йоацилга. Вай Iалашде деза вIашагIхетта оатхал цIаккха овнага гIолла каглургйоацаш сварочни балхаш дика хилийтар. ХIанзарча сварка гIулакхаша цунна торо хулийт. Тхо Патона институте долча хана цига тхога хьахьекхар хетта оатхалаш юха кагьяра тохкам. Тохкамаша хьахьекхар металл овнага гIолла ца а каглуш кхычахьа гIолла каглуш хилар. Цо тешалду сварочни балхаш йоккха чIоагIале луш хилара.

Массехк дош аргда аз кузнечно-прессови боахамах. Цу гIулакха вай бизза а массаза нийса а пайда эцац йолаш йолча торонех. Пхи шу хьалха низ бола прессаш хьае, аьнна декхар оттадаьдар. Уж прессаш конструкци а оттаяь «Уралмаш» яхача заводе хьаьяр. Бакъда, уж Iалаьмате дика прессаш хIанз а ший лерттIа пайда эцаш яц. Цхьайола прессаш хIанз мара предприятешка дIаоттае йолаяьяц, прессий вокх даькъа цар болх бергбола моттиг а кийчъяьяц, хIаьта цу прессий даьша уж сихагIа болх бе йолаялийтара а царех дикагIа пайда эцара а кIезига уйла ю.

Соахка цхьан заводе волаш низ болча пресса установка ейра сона. Цу ханне а аьннадар аз цу прессах дикагIа пайда эца беза, аьнна. ХIаьта хIанз сона гу цхьа кулгалхо из керда уйла йолаш санна дIаязъеш вагIаш, тIехьагIа указани кхоачашъеш воалл со алар духьа. Укхаза, новкъостий цхьаккха а указанешка хьежа везац, хIана аьлча, дувцар кердача техниках нийса пайда эцара кхоачащде деза элементарни гIулакхаш доландаь. ЛоархIам бола гIулакх ше-шегIа дIахеца йиш яц, из бахьан долаш пресс дIа а оттаяь, тIаккха завода заказаш эш аргда. Из хьаькъале а боахама пайдана а дац. Пресс сеца латтийтар е цох бизза пайда ца эцар мегардолаш дац. Цу прессаца кийчъе йиш я керда, дикагIа йола машинаш хьаеш эшаш йола оатхалаш.

Къаьстта терко е езаш да, вайна хилар ца дезе а, хIанз а дуккхача моттигашка кустарни хьисапе латташ дола инструментальни гIулакх вIашагIдоллара дош. ХIара завода Iаьдал да шийна эша инструменташ ше хьаеш. Дика инструменташ ца хилча дика болх бе а йиш яц. Цудухьа кхоачащде деза хIанзарча методий лардаш тIа инструменташ хьаелга дикагIа вIашагIдоллара данза дардоаца гIулакхаш, Iалашде деза дуккхача тайпара ассортимент хилийтар а, потока хьисапе дуккха а инструменташ хьаелга а. Цунца цхьана кхоачащдергда продукци дикагIа хилийтара а цунга дIабода мах лохбара а декхар.

Вайга инструменташ хьаяра производство вIашагIйоллара яь дукха решенеш я, бакъда, уж кхоачашъелга дуккхаза а шешегI дIахийца моттигаш нийслу. Госпланои совнархозашеи шоай болх эргабаккха беза, уж хадданза инструментий производствога хьожаш хила беза. Аз ювцар металл тедаш йола а, кхыча материалашца болх беча хана эшаш йола а, бустамаш деш йола а из ца хилча овсарал йолаш къахьега йиш йоаца инструмент я. Терко е езаш да инструменташта приспособленеш елга а.

Пленуме къамаьлаш даьча новкъосташа нийса айдир чIоагIален хIамай дош. Нийса лархIа йиш яц колхоза пхьоаллешка лаиий хьастамаш шоаш хьадеш хилар.

Совнархозаша терко е еза чIоагIален хIамаш — болташ, гайкаш, заклепкаш моттигашка хьаяра. Совнархозашта, хетачох, пайданегIа хургда чIоагIален материалаш хьаеш йола специализированни завод йиллача, цар производствона механизаци йича. Цу заводага массаза а дукха заказаш а хургда, хьабе шортта болх а хургба. Боккха лоархIам болаш ца чIоагIален материалашта унификаци елга. Дукха ха йоацаш Москве американски выставка еча дахача хана павильона корта мишта бу хьийжар тхо. Берригa корта цхьатарра йола оатхалаш тайп-тайпарча хьисапе вIашагI а хувтташ бу цар. Цу оатхалашта комбинировани а еш хьабу цар из корта. Говза чIоагIъю цар вIашагIхувтта оатхалаш. Из цар ду клепка а ца еш хир долча алюмине болташта пневматически запрессовывани а еш. Из чIоагIа а атта а креплени я — алюминий алюминеца чIоагIду. Из опыт Iомае езар.

Вай совнархозаша уж деррига дешаш къоаста а даь Госплане шоай предложенеш яла еза. Из совнархозашца цхьана партийни организацеша а кхоачашде дезаш доккха а лоархIам болаш а гIулакх да.

Хаьдда къовсам лоаттабе консерватизма духьал, хадданза дикагIа тоае техника

Вай партийни болх ка йоалаш хургба, нагахьа санна из вахарца бувзабенна хуле, хаьдда а де лаьрхIачоа тIаккхувш а хургба из тIаккха. Вай партийни болх сийрда боах марксизма-ленинизма революционни теоре. Цхьабакъда, новкъостий, къаьгга кхетаде дезаш да, хIанз, пачхахьалкхен Iаьдал болхлой класса бе доаллача хана, коммунизм хьалъяра дерригача гIулакха партео хьалхле лелаеча хана, из теори наькха кхетама чухь чIоагIде, вай пачхахьалкхе чIоагIъе мамогга материальни производство дегIайоалае езаш хилар. Цудухьа производство вIаштIехьа яккхара дош — хIанз вай беча берригча идеологически балха доккхагIа дола дакъа да **(ТIоараш тох).**

Новкъостий, Маркса ший теори хьадеча хана, Ленина из теори дегIадоаладеча хана, болхлой класс социализм хьалъяра опыт йолаш яцар. Маркс ваьхача хана социалистически пачхахьалкхе яцар. Цу хана революционераш алхха теори Iома ца дича балацар, революци яр а, Iаьдал хьадаккхар а, революце теоре ларда тIа керда вахар хьалдар а духьа нах вIашагIа ца техача балацар. Марксизмаца-ленинизмаца хьалхле а лелаеш, Коммунистически парти керте латтача вай мехкарча болхлой классо социлистически революци яьккхар. Гой хIанз 42 шу гаргга ка я вай мехка толамца социализм хьалъю. Эггара хьалхара искусственни спутникаши искусственни планетеи хьа а яь, сигал кхаьчад вай. Шеко а йоацаш, бокъонца котдовла хадданза производство дегIайоалае еза, социализми коммунизми хьалъеш боахкача наха дукхагIа материальни рузкъа дала деза **(ЧIоагIа тIоараш тох).**

Вай теоретикий лоархIам лохбе йиш яц, цхьабакъда, новкъостий, цхьаккха дича а лохбе йиш яц кхыбола нах — коммунистически тахане пхьараш. Цар доккха гIулакх ду!

Укх Пленуме волча цхьан новкъоста записка яздаьд сога: новкъост Хрущев, миштад ер, къамаьлаш дечар массане а промышленностах дувц, партийни балхах цхьанне а хIама хьоадац, йоах цо. Дукха веза новкъост, хьо партийни балха тIа волча заводе брак йола оатхал арахецаш яле, хIаьта Iа цу хана вай мехка коммунизм хьалъярах йола лекци еше... **(зале нах хьов)** боккхагIа пайда хургбецарий-теш, нагахьа санна шо Iилман, дикагIа болча къахьегама тIехьа нах вIашагIтоха доладелча!? Из ба а ба партийни болх, хIара вар ший гIулакх деш хилар, ший говзал дика йовзар, оатхалаш дика яр, дика машинаш вIашагIйохкар. ХIаьта оаш коммунизм котъяьнначул тIехьагIа бIаь шу даьлча сага хьаькъал мишта хургда яха лекци ешилга кертера лерхI. Из дика лекци хилар-м бакъда, со дикача лекцешта духьал ва аьнна ма кхеталаш, цхьабакъда, уж тайпа докладаши лекцеши шовзткъе итт е дезткъа шу даьлча йийшача а мегаргья **(белалу, тIоараш тох).** ХIаьта нагахьа санна вай брак йола машинаши во хIамаши арайоахе, тIаккха гаьна дIахьалхашка доалалургдац вай.

Новкъостий! Кооперированех дола нийсадар дукха дийцар укхаза. Сона хетачох вайцига хIанз а кооперироване чу дуккха лерттIа доаца хIамаш да, хIана аьлча кооперировани ше хьайир цу хана хиннача доал дара организационни формаша. Iаьржача фордагара денз Боккхача океанагеи Балтикагеи кхаччалца йола заводаш ший кара хиннача министра коопераци еш хьалхле лелайора цу ханарча хьалага хьежжа. Кхыдар де йиш йолаш а вацар из, хIана аьлча цу министерства заводаш иштта ехка яр.

ХIанз керда организационни хьалаш да, тIаккха кхыча тайпара оттае а еза кооперировани. Промышленноста доал делга эргадоаккхача хана ца эшаш хIамаш дIа-юха кхухьилгеи лерттIа йоаца кооперации дIайоаккхилга дар де дага хиннар.

Эггара толашагIа йола производства коопераци, сона хетачох, совнархоза чухь ю коопераци хургьяр. Бакъда из массаза а де мегаш дац, хIана аьлча, кооперировани цкъаза толашагIа хургья, масала, Москванеи Владивостокаи юкъе йича е Москванеи Одессаи юкъе йича. Цхьабакъда, из де деза дича бакъахьа а данза даргдоацача а производствашка — бедалца ювзаенна е кхы цхьадолча хьалашца ювзаенна йолча производствашка.

ТIаккха кооперировани е гIерта деза совнархоза чухь е лоалахарча совнархозашца, алхха гаьнагIара коопераци е езаш йолча производствос мара е эшац гаьнна уллача производствоца коопераци, цу морча кооперацех кхера дагIац, нагахьа санна из пайдана яле. Из могае еза.

ЦК укх Пленуме дукхача новкъосташа къамаьлаш дир, хIара оратора уйлаех йIаьхий йола бIарчча поэма а еш. Пренех къамаьлаш де дукха нах дIаязбеннаб, бакъда, массанена а къамаьла дош доладургдац вайга. Нагахьа санна новкъосташка хIанзехьа а кийчдаь къамаьлаш дале, редакционни комиссе дIачудала мегаргда цар уж, стенограмма тIа дохийтаргдолаш. Укх Пленума стенографически отчет араяьккхача бакъахьа хет сона, вай партийнии боахамеи актива пайдане хургья из.

Цхьабакъда, нагахьа санна дийца а дийца, дIа-юха а къийста, вай деррига гIулакх дуте, нагахьа санна тIаийца решенеш кхоачашъелга вай вIаштIехьа ца доаккхе, — пайда кIезига хургба. Пленума решенеш дIайовзийта а уж кхоачашъе а болх дика вIаштIехьбаккха декхарийла да вай.

Гучох, хIара предприяте, хIара стройка коллектив Пленума решеней ларда тIа а шийна хетачох а ший производствога а арахецача хIамашка а критически хьажа еза, дикагIа дола прогрессивни наькъаш лаца а деза цо. Иштта де деза из заводагара денз совнархозага, совнархозашкара денз республике, республикера денз Союзага кхаччалца. Iилмани технологени дешашка, кердача машиний конструкце дешашка, дикагIа йолча техниках пайда а эцаш кердача ларда тIа оттаяьча производства дешашка хIара денна хьожаш хургйола органаш совнархозашка ехкача бакъахьа хила а мег. Совнархозий председателаш вай квалификаци йола нах бале а, царга чIоагIа дукха ба оперативни болх. Цудухьа уж тайпа органаш яхкар чIоагIа пайдане хургда.

Вай ба, новкъостий, дуккха дика нах, шоай ханага диллача бIарччача балха дийнахьа къахьегама овсарле йолаш болх булургбоацаш бале а, цхьабакъда болх бе дог а уйла а да цар, дийнахь-бус лаьрхIача пайда а луш цхьадола сахьаташ болх беш доахалургдар царга. Из лакхе йийцача органашка контролераши советникаши хургболаш, уж балха юкъеозара уйла е мегаргьяцар-теш? Аз тешам лу шоана цар чIоагIа пайдане тIулакх дергхиларах.

Решенеш тIаийца ца Iеш, решенеш мишта кхоачашъю хьожаш контроль оттае а еза, инженерашта, конструкторашта, изобретателашта новкъостал дергдола комиссеш ехкача мегаргьяцар-теш? Партийни организацештеи болхлоштеи хьалхашка директора, партийни комитета, профсоюзаша малагIа рационализаторски предложенеш еннай, царех малагIаш тIаийцай а производства юкъе яхийтай а дувцаш отчеташ еграйолаш порядок оттайоре бакъахьа хила мегар.

Массаза а хилац капиталисташ технически прогресс дIахо яхьа хьашт долаш, каст-каста нийслу, патенташ ий а деш, производство эрга ца яккха цар уж дIадеххкаш, хIана аьлча цу гIулакхага керда капитал дIадахийта дезандаь. Капиталистий экономически порядка шоай уйлаш я. Бюрократически порядка духьаленел совгIа, технически прогресс еча кхыйола духьаленаш йий-теш вайцига? Капиталиста экономически хьакъехьара уйлаш яле, цун станокий парк кердаяккха еза, хIаьта из монополист ва, цунна из пайдана дац, хIаьта вайцигара кхыбола бюрократаш къаьнача алачаца болх бе Iема ба, алача дIа а хийца, массача дын тIа ховша безам бац цар, хьанна хов наькъо гола тохача кхаьчача цо Iотохий а! Цу тайпара, цу морча наха шоай хур дергда къаьнача алача цIог дIа ца хеца гIерташ.

(ДIахододар 3-ча оагIо тIа).

Н. С. ХРУЩЕВА даьча къамаьлах дIахододар

(ДIахододар. Долалу 1-чеи 2-чеи оагIош тIа).

Хьанна могаргда цу морча наха къонача дын тIа ховшаш новкъостал де, е творчески хьинар долча кердача наха цар шоай моттиг дIалуш гIо де? Партийни организацена, профсоюза, къахьегамхой коллективашта могаргда.

Хац сона, Саратоверча зуборезни станокаш еча завода директор нов. Захаров укхаза вий. Къаенна, кIезига балха овсарле йола, конически шестернеш ю станокаш арахец цо, хIанз арахецаш йолча станокел 50 процент дукхагIа балха овсарле йолча станокий керда автоматизированни моделаш 1955 шера араяьнна йоллашехьа а. ХIана хул из иштта? Из хул къаьнарча станокий производство вIаштIехьяькkха дIаоттаяь, шаьръяь, Iомаяь йоландаь, хIаьта нагахьа санна керда станокаш арахецаш хилча, долла хIама хувца дезандаь Сенна дергда из, Саратовски совнархоза завода болхлошта производственни план тIехкхоачашъярах массехк бIаь эзар сом премеш енна илча, царца завода директора 21 эзар сом а луш.

Гой шоана, къаьна станокаш арахец аьнна цхьанне а бехке ванзар нов. Захаров. Цул совгIа премеи а еннай цунна. Цу тайпара, къаенна оборудовани арахецарашта духьал къовсам ца лоаттабарал совгIа, цхьайолча моттигашка премеш а тел из арахецараша.

Хаттал оаш Саратовски совнархоза председателга, фу даьд аьнна премеш еннай цо зуборезни станокаш еча заводаи цун директораи? Аз уйла ечох, цо хьаькъал дола жоп лургдац. Директора доагIаш долча алапена тIера цхьадола проценташ ца луш юхасоцаде ма дезарий цо материалаш йоаяь ца Iеш, къаенна станокаш производствона юкъе ухийташ хиларах, из бахьан долаш коммунизм хьалъяра гIулакха зе а деш. Из цаI мара веций иштта вола директор!

ДIадахача шера Саратоверча наха дика чуийцар ялат, боккхача толамца кхоачашйир ялат дIадалара йоагIа пачхахьалкхен план. Цхьабакъда, хьагучох, доаггIача тайпара хьежадац шо промышленностага. Шоана хов масса Iаса да а масса доярка я а, бакъда во хов шоана Саратове малагIа машинаш арахец. Новкъостий, иштта аларца дояркай лоархIам лохбе валлац со, цар лоархIам дохбе со воалл шеана моттаргда аьнна а хетац сона. Юрта боахам а лелабеш, хьайбай боахам дегIа а боалабеш, шура мелалургьяц, из шура хилийта металл, кIор, машинаш эшилга ца хайча, уж ца хилча шура а хургйоацилга ца кхетадой. Из цхьан оагIорахьа увзилга, из дестам дIадаккха деза. Хьалха цу дестамах саг верзаве наха шоаш дарба деш хилча — цу дестама дIоахдаьча чича маркхал тIабехкар. Цо гIойле а йора. **(Зале белалу).** ХIанз малагIа маркхал билла беза хац сона — чичах баьр беза е кхыбар беза, хьагучох, хIанз вай хана а из безаш хилар-м бакъда.

Цун уйла елаш, новкъостий, оаха ЦК-а а цу деша цхьа соцам бе уйла ергья, иштта дита йиш яц из.

Новкъостий! Вай дах Iилмаю, технико, рационализатораша, изобретателаша чехка керда машинаш, приборaш, приспособленеш еча хана. ХIанз технически уйла, дегIаяьхкача дуккхача производственни процессел, хьалха латт. Даха моттиг йоацача хьал тIа санна да вай. Цхьа машин а яь, из производствона юкъе яхьа вай кхелехьа, Iилмахошеи изобретателашеи цул а толашагIа, цул а дикагIа йола машин хьаю. Цхьаболча бюрократашта цудухьа хетадала тарлургда: дикагIа деций къаьнарча машинащца болх беш хилча, сих хIана лургва, хIаьта а вета а технически уйлана тIехьакхуврг ца хилча, аьнна. Цхьабакъда уж тайпа уйлаш хила йиш я алхха бюрократий. Законах дизза доагIаш ма дий: машинаши приборaши дикагIа тоаеш вай беча балхал хьалха Iилмани техникани уйла латта езилга. Из иштта да аьнна вай къаьнарчун тIа латта дезаш мичад! Данне а дац, Iалаьмате чIоагIа дегIадоагIача Iилманои техникон маяххара даха деза вай хIанз, мамогга чехкагIа керда машинаш, керда приборaш, керда приспособленеш юкъейоалаяра мел эшар де а деза вай.

Новкъостий! Нагахьа санна коммунизм эттача вай техниках миштa пайда эцаргба дувце, тIаккха, хьагучох, оборудовани, пайда а луш, пхе шерал дукхагIа яхаргьяц, хIаьта цул тIехьагIа къалургья из. Масса а хана хьалха латташ хила а керда машинаши приборaши хьаеча тIехьа ца диса а зем баккха эша, машинаш тоае эша дика база хила еза, керда машинаш чехкагIа юкъейоалае йиш хургйолаш. Алхха иштача хьале мара дIахьалхашка даха а къахьегама овсарле лакхъе а могаргдац вайна. Из дара юха а конструкторски бюрой, лабораторей, Iилма учрежденей уйла е еза вай.

Укхаза къамаьл дир СССР-а Iилмай Академе президента нов. Несмеяновс. Цо дика къамаьл а дир, нийса а дийцар Iилма учрежденеша болх дикагIа белга вIаштIехьдаккхарах. Хьагучох Iилмай Академе болх а эргабаккха беза ха хьаэттай. Хьаэца шновкъост Несмеянов, из дика коммунист а дика Iилмахо а ва. Нагахьа санна Iилмай Академена юкъе йоагIача дуккхача тайп-тайпарча организацейи учрежденейи уйла йича, Iилмай Академе президент доллача хIаман низ кхоачаш хулалургвий? Хулалургвац. Уйла йича, хала хьал эттад Iилмай Академе цхьайолча Iилма учрежденешка. Цхьабола Iилмахой сона тIехьа ца хила а тарлургда, цхьабакъда, аз лерхIачох, бакъахьа дац Iилмай Академена юкъе металлурге, кIора промышленноста дешаш оттадар. ХьалхагIа мича дар уж доакъош Iилмай Академена юкъе.

Iалаьмате дика инженер а вокха Iилмахо а вола новкъост Бардин хьавоалавир. Кузнецки комбинат еш хиннав из, хIанз академе Iохоаваьв. Москве йоаггIаш йола институт елга дIадийхар цо. Нийса а дийхар. ХIама ца эшпаш иштта нийсделар кIора специалист волча академика Шевякова гIулакх а. Новкъост Шевяков дика вовз сона. Со Юзовке рабфаке деша ваьгIача хана студенташта лекцеш ешаш вар из, цул хьалхагIа Днепропетровске болх беш хилар из, хIанз Москве вах из.

Миштад ер, новкъостий, Свердловске, Сталино, е Днепропетровске Москверчул вогIа доагIаргда Iилма дегIа? ДоагIаргдац. Бакъдац из. Вахар долча Iилма а да. Вахар Iилмах а Iилма вахарах а къоастаде йиш йолаш дац. Миштa хила деза гIулакх? Институташ дIаяхийта мегаргья. Бакъда, новкъостий, институташ дIаяхийтар — къаьна цIа ше дагIачара кхычахьа догIар мо хIама да, дукхагIа долча даькъе хала хIама а да. Цул совгIа, опыто хьахьокх, Iилмахой дIабахийтар тайп-тайпарча гIулакхашца дувзаденна хилар.

Кхыча новкъа дахача дикагIа да. Заводашка лабораторeш йохкаргья вай, совнархозашка Iилма институташ а кхыйола Iилма централ а йохкаргья вай, опыт йолча, боккхийча Iилмахощца цхьана дукхагIа кагирхой царна чу а бохийтаргболаш. Цу дешай уйла а йий, новкъостий, шоай предложенеш юкъейоалае. Аз уйла ечох из гIулакх иштта дича нийсагIа хургда. **(ТIоараш тох).**

ХIанз керда Iилма центр хьалъеш латтача Новосибирске кхыча Iилмахощца цхьана вахача академика Лаврентьевс дер дика гIулакх да. Дукха шераш да академик Лаврентьев сона вовза, из дика Iилмахо ва.

Iилма кердача централа Iилма дегIадоаладе ховргдола, шоай къахьегамца производствона хиланза дадгдоаца новкъостал дергдола нах бахийтара йоакхо е еза вай. Массаза а бац цу гIулакха а лоархIам. Масала, ховш ма дий Новосибирске генетикани цитологени Институт юллаш хилар. Мичурински теорена духьал вола биолог Дубинин хьожаваьв цун директоралла. Цу Iилмахочун балхаша кIезига пайда беннаб Iилма а практика а. Нагахьа санна Дубинин цхьан хIаманца вовзаш вале, из вовзаш ва академика Лысенко теоретически положенештеи практически рекомендацештеи духьал ше язъяьча статьяшцеи выступленешцеи.

Цу Iилмахой балха лостамашта юкъе судахо хила безам бац са. Ховш ма дий судахо практика, вахар хилар. ХIаьта практико бакъю Мичуринеи цун гIулакх дIахо хьоча академика Лысенкои биологически школа. Масала, хьаэцаргья вай Ленински премеш. Селекцех Ленински премеш хьан ийцай: биологена чурча материалистически лостама Iилмахоша, Тимирязева школас, Мичурина школас, Лысенко школас ийцай. ХIаьта мичад Лысенко мучурински уйлашта духьалара къовсам вIашагIтехача кертерчарех цаI волча биолога Дубинина даь доккхий йоазонаш? Нагахьа санна Москве болх беш ше волча хана цо хайра пайда баь беце, Новосибирске а Владивостоке а бергбий-теш цо пайда.

Халкъа хьалхашка доккхий гIулакхаш карагIдаьннад советски Iилмахошта. Вахаро керда декхараш хьалхашка оттаду Iилманна. Цудухьа тIехьатIайоагIача хана а дукхагIа теркам тIабахийта беза Iилма дегIадоаладара, цун вахарцара бувзам чIоагIбара. СССР-а Iилмай академегара, цун президиумагара дехаргда вай дIахо а Академе, цун отделеней, филиалий, институтий болх тоабеш йола предложенеш оттаяр.

бIагал баьнна болча браколелашта суд е еза. «Красная звезда» яхача заводо а ийцай мотт сона премеи? «Красная звезда» хоастаяьй вай. Цул совгIа, из алхха «Красная звездах» доагIаш а дац. Бракоделашка тIом дIакхайкабе беза. Вайна еза дика машинаш, дикача классах йола продукци. Воашта ма бой вай болх. Нагахьа санна доазол дехьа капиталисташта продукци йохьийте а, во хIамаш яхьийта йиш яц, хIанз аьлча заказчико рекламаци яйтаргья, тIаккха цIена оатхалаш яхьийта а кхы тIа а фасходаш е а езаргья. Динза дарг мел доаца гIулакхаш де а продукци дика хургйолаш порядок оттае а еза новкъосташа. Законаша ца лоархIачарна духьал хьадда дола гIулакхаш лоаттаде деза, аьнна хет сона.

Оборудовани кердаяккхара уйла е еза. Со хиннача СССР халкъа боахама карагIдаьннарий Выставке хьокха оттаяь яр дикагIа йолча машиний механизмай, дикагIа йолча экспонатий образецаш. Технически прогресс яра дешаш ЦК Пленуме дувцаш хиларца дувзаденна цу выставке павильон кийчъяьяр, цхьаццайолча вай предприятешка хIанз а йолаш йола къаеннача оборудоване образецаш чу а йолаш. Дог лоацалургдолаш сурт дар, новкъостий, цу чу хиннар. ХIаьта выставке хьокха оттаяь уж во къаьнара станокаши механизмаши коммунисташа а тIехьа болх беча вай заводашка хьаяь ма йий. Цу заводашкарча партийни организацеша, хетаргахьа, дика резолюцеш, дог гIоздоаккхаш йола резолюцеш кIезига язъяь хургьяц. хIаьта производствера гIулакх — велхача кхоачавеш хул.

Нагахьа санна цу тайпара вай болх бойя, доацча гIулакха дукха хьоцар Iоъахийта дезаргда вай, хIаьта нагахь санна болх вай эргабоаккхе, уж машинаш хувце — ма йоккхий торонаш гучаяргья вайна! Цхьайола машинаш сов къаяларах наьна ноаноп хулча дIакхаьчай хIанз. Долче, моллагIа лаьца а оборудовани кердайоаккхаргйола система дагалаца еза-кх. ХIанз укх сахьате из тайпа система вайгахь йоацаш я.

Из проблема къаьстта караэца еза керда йиллача автоматизацеи машиностроенеи гIулакха йолча Паччахьалкхен комитето. Цхьабакъда, цхьаннечох тIом хургбац. Эшар система я, дика система: заводагара дениз совнархозага, Госпланага, Министрий Советага кхаччалца.

Новкъостий! ХIанз деша керттера маIан фуд аьлча, сихагIа гIа боахаш вай дIахьалхашкахьа дахар да, хIана аьлча сихха коммунизмагахьа боаха гIа ба из. Дошлой эскаро оалаш хиннар Семен Михайлович Буденнена дика хов: наькъа даха ха кхаьчай — говрашта ланаш тоха деза, ца тохе уж лувжаргья. Вай дика тоха деза говрашта ланаш, уж говраш — керда оборудовани я. Iилмахой, изобретателий, рационализаторий, болхлой хьаькъал оарцагIа а даьккха, къаьна оборудовани кердачунца сихагIа хувца еза. Из гIулакх дутаргдолаш дац вай, хIанз Пленумал тIехьагIа кхы а чIоагIагIа дIаболабергба вай из болх. Совнархозашка совещанеш йича а, хIаьта совнархозашкарча совещанешка дакъа лаца ЦК Президиума членаш бахийтача а бакъахьа дарий-хьогI. Поттадаьча дешашта уйла тIаяхийта еза, дукха хIама вIаштIехьадаргда вай тIаккха. Космосе ракета хийцача вайга, машиностроенера кхоачамбоацараш сихха дIадоахалургдеций.

ГIишлош яра а доагIаш ца из. Граждански гIишлош хьалъярах лаьца дукха дика хIамаш дийцар нов. Кучеренкос ше укхаза къамаьл деш. Промышленни гIишлош хьалъеча хIанз а цIенхаштта кхоачамбоацараш да. Саг цецваллал дукха заводий тайпаш вайгахьа хилара бехке бола промышленни предприятешта проекташ увттаеш бараш а уж хьалъеш бараш а лакашка гIолла хьалувца беза. ЦIеноех лаьца аьлча а иштта да из. Дукха я проекташ, хIаьта оаш хоза теркал дойя, гурга шоана, дукхагIча хьале пайдана мел йоаца хIамаш тIахиларца мара, кхы царна юкъе башхало ца хилар. ХIаьта сага дезар фуд: паргIата цIенош, аьттув болчча моттиге йоалла кухни, кхыйола моттигаш я. Цу хIамашка хьежжа лоархI сато цIеной проекта дикал.

Люстрех аргда вай. Арахецаш йола люстраш, уж хозагIа хургйолча, цIен че цар хозъергйолча тайпара ца а еш, езагIа хургйолаш хьаю. Заводо арахецаш йола люстра езагIа ме хул мах дукхагIа эц цо, хIана аьлча хIара цIаяхача тонна дозалга хьежжа лоархI цун мах. **(Зале белалу).** Иштта массехк пунт йола люстраш хьа а еш, кхоачашъю заводаша план, тIаккха хьанна еза из план, хьанна лу цо сердало? Заводо план дукхагIа кхоачаш ме ю, цIаста дукхагIа доаду, хIаьта цIаста массанахьа а эшаш дац, Iаьржа металли хьуи хилча а кхоачам ба.

Оаз: Пластмассаш.

Н. С. Хрущев: ХIанз аз дувцар Iаьржа металл да. Ваццалца нах бIарахьежаргболаш, селла хоза хIамаш хьае йиш я Iаьржача металлах.

Мебелах аргда вай. Дукха нах ба вай советски мебель эца ца тугаш, доазол дехьара яр лехаш. ХIана? Из лелаеш аттагIа я. Вай ахча лаьрхIе план оттаю мебельни фабрикашта. Цудухьа фабрика гIойленагIа да цхьа деза кресло хьадар, хIаьта из доккха кресло хьалъайдеш цезагIа хилча, маьха а деза хул. Мебельщикаша хIамаш тIалетаю креслона, хIаьта царех а ахча ма додий! Форманна кхоачашъяь йоал план, тIаккха уж тайпа креслаш хьанна деза? Нагахьа санна моллагIа дола букъ бетта гIандаш хьадеш хилча, хой шоана, план кхоачашъеш хилча, уж тайпа гIандаш мелла де деза? ТIаккха уйла ю фабрикерчар: креслаш дергда е гIандаш дергда? Шоай производствона пайданагIа креслаш дича хет царна. Бакъда, из массанена ховш да, цукха дувц из массане а. хIаьта а креслаш котдоал.

Дозалах план увттаеш хьаеш дукха хIамаш я машиностроене, цудухьа хила езачул шозза езагIа хул уж, цудухьа цига а дозал совдаларца план кхоачаш хул.

Нахага производство дикагIа вIашагIйоллийтаргйолаш а, дикагIа а пайданагIа а йола образецаши моделаши хьаяйтаргйолаш а дола керда хьалаш оттаде деза.

Юха а гIишлош хьалъяра дешаш дувцаргда аз. Сона справка еннай: административно-боахама гIирсашта лаьрхIа 300 типовой проект я. Фу башхало я проекташта юкъе? Цхьанне кораш ах-герга ца, хIаьта вокхан дараш — диъсаьна да. ДукхагIа йолча моттигашка из тайпа башхало мара яц! Фуд цига дагалаца йиш яр? Хьанна еза уж тайпа типовой проекташ? ЛерттIа доал де йиш йолаш да вай, хIаьта а цкъаза дулац вайга из. Цхьабакъда, новкъостий, воай денал гучадаккха а боарамал тIехдаьха гIулакхаш леладеш бола хьаькъала даьй совцабе а беза вай. Партен центральни комитеташа, обкомаша, крайкомаша, министрий советаша, крайисполкомаша, облисполкомаша, шоаш даьй хиларах тарра къоастаде деза гIишлош хьалъяра гIулакхаш.

ЧуIе цIенош Iалаьмате сиха, поточни порядках ду вайцига. Цхьа шу е цаI-ах шу даьнначул тIехьагIа, автомашинаш йохкаш санна вIашагIа дехкаргда мотташ ва со вай чуIе цIенош. ЦIенош дотта доакъош кассетни хьисапе хьадар а инженера Козловс кийчъяь вибропрокат а — доккха гIулакх да. Вибропрокат дIаяхийта йиш я промышленни гIишлой тховнашта а гIовнашта а. Шерра дIаахийта еза вибропрокат.

Новкъостий, кхы цхьаькха дешах лаьца а дувца безам бар са шоана. Массехк бIаь миллион сома маьха оборудовани ийцай вай — химически а кхыяр а. Машинаш вай эцаш хилча, новкъостий, дошув да вай царех дIателар, воаш хьа ца еш йола оборудовани е хьайойя а, къаеннача образецах йола оборудовани вай ийц хилча, укх тайпара гIулакх де деза аьнна хеталу: хьайица яьннайий из — Iойилла ца а уллаеш, сихха болх дIаболабайта цунга. Цхьабакъда, цкъаза укх тайпара лелаю из оборудовани. БIаь миллион сом а денна, оборудовани ийцай химически промышленноста. Укх тIехьарча кхаь шера доазол дехьара ийцай массехк эзар тайп-тайпара машинаши приборaши.

Мехкдаьтта чакхдоахача Ново-Куйбышевски заводе доазол дехьара ийцача оборудованех хьалъе лаьрхIай Сталиногорски завод бедалца Iалашъергйола установка. Еррига оборудовани хьакхаьчай, хIаьта установка боккънца хьалъе хIанз а йолаеннаяц. Из бахьан долаш деха хила мег Сталиногорски заводера цех болх бе дIайолайолийтилга а. Соахка ноябрь бетта денз уллаш я хьамча чархаш еча Днепропетровски завода доазол дехьара ийца оборудовани. Мукх яа йолаеннай из хIанз, цхьабакъда химе гIулакхa йола Комитет технически документаци оттаяь а яьннаяц. Технически документаци сенна еза? Ший еррига технологи а тIехьа ма ийцайий завод.

Архангельски совнархоза чуйоагIача целлюлозни-каьхат деча Котласски завода Швецереи Финляндереи ийца оборудовани — картон ю машинаш, 1955—1956 шерашка хьакхаьчай. Уж машинаш болх бе дIайолаялийта лаьрхIад 1961 шера IV-гIча квартале! Уж тайпа гIулакхаш кIезига дац, новкъостий! Зуламе гIулакх да из езача маьха йолча оборудованена леладер. Цу гIулакха бехке я кхыча паччахьалкхенашца торговли лелаеш йола Министерство а, Госплан а, совнархозаш а. Нагахьа санна оборудовани вай йицаъяле, цу сахьате кийчо е еза из дIаоттаяра. кийчо яь а ца Iеш, оборудовани хьа ма кхаьччинге а, вIашагIйолла йолае еза. Дулургдий вайга из? Дика дулургда.

Вай из дац, хьа а ийце, хьежаш дагIаш хул. Хьакхаьчачул тIехьагIа мара болалац, дахари денари дувца. Из, юха а ях аз, гIулакха зулам доалаш хIама да.

Массехк дош да са текстильни промышленностах ала. ЦК-и Министрий Советои кийчъяь предложенеш нов. Косыгина доклада тIа я. Цхьан хана деррига а хIана ахийтац аьнна ахча дIа ухийтар вай еза-йоккха промышленность дегIайоалаярга. Из Iалаьмате нийса дар. ХIанз а яйгача промышленностал сихагIа дегIаaха езаш я еза-йоккха промышленность, иштта да из плана тIа оттадаь а. Еза-йоккхача промышленноста новкъа хургдоацаш яйга промышленность, наха эша предметаш хьадеш йола промышленность дегIайоалае йиш я вайга хIанз. Кхы а чIоагIагIа сихде деза хими. Химически оборудовани хьаергйолаш а хими дегIадоаладара болх бергболаш а йола гIонна йола комиссеш вIашагIъехкача бакъахьа яцар-теш предприятешка, учрежденешка, совнархозашка.

Къаьстта терко тIаяхийта езаш да из керда гIулакх. Оборудовани ший ханнахьа а дика а хьаяь яларга, заказаш оттаьча ханашка дарга хьежаргбола нах оттабе беза. Нагахьа санна совнархозаш шоаш договораш деча хана дIаязъеча ханашка хьежаш ца хуле, лаьрхIача тайпара объекташ болх бе дIайолаялийта йиш хургьяц вайга. Цхьан совнархозо оатхал хьа ца яйташ йитача, машин вIашагIйолла йиш йоацаш хул вож. ЦIена, цхьоагIо йолаш, бехктокхам хеташ болх бар — дикача балха законаш да. ЦК-ара нах харжа беза, хими сихха дегIадоаладарах лаьца яь решенеш кхоачашъярга хадданза хьежаргболаш.

Дукха химически продукташ кхоач вай мехкага. Уж чакхъяха еза, царех кIадаш а кхы хIамаш а е еза. Цу гIулакхашта эша текстильни оборудовани ийе мегаргья. Вай хIанз доазол дехьара ийю кердача машиний образецаш, хIаьта а вайцига изобретателаша даь хIамаш сихагIа балха юкъекхахьа деза. Керда мел долча хIамах пайда эца беза. Химе гIулакха дукха хIамаш карагIдаьннад Чехословакена, ГДР-а, царгара опыт хьаэца мегаргья

ХIанзарча тайпара фабрикаш яхка еза, хIаьта къаьна ярашкара оборудовани хувца еза. Нов. Косыгина дийцар, даррегIча маьхах хьалъяь вентиляци а йолаш, чура йIовхали шелали нийсъеш йола оатхалаш а йолаш, искусственни сердало а телаш йола фабрика я вайцига яхаш. Къаьнача проектаех вай ечарел дарегIа хиннай из фабрика. Иззамо фабрика сихагIа Москве а хьалъе безам ба вай, совнархозашта образеца меттел из хургйолаш. Доазол дехьа дитад къаьнарча конструкцех фабрика гIирсаш хьалделга, хIаьта цунах царна кIезига пайда а балац, ахчанца а уж сихагIа болх бе йолаялийтарца а.

Аз дуккхаза а дийцад капитальни гIирсаш хьалдарга дIадода ахча цхьанахьа вIашагIтохар мел боккха лоархIам болаш да. Дуккхача объекташта дийкъа ахчаш дIаухийтилга хIанз а соцаш дац вайцига, кхоачам хиллал йоакхо яц кердача предприятешка сихагIа продукци хьаяйтара. Хьалъеш латта объекташ шоай ханнахьа болх бе дIайолаялийтара динза дарг мел доаца хIама де деза. БархI-итт шераш дахийта йиш яц гIишлош хьалъеш.

Кхыдола гIирсаш хьалделга тIехьадаьккхача дикагIа да, хIана аьлча дувца дезаш дац, нагахьа санна вай объекташ дукхагIа хьалъе доладеннадар яхаш, цу объекташкара продукци вайга дукхагIа кхоачаш хилар из доацилга. Дуккхаза а тIехьаювл вай гIирсаш хьалдаь даха деза ханаш, цудухьа продукци хьайоаккхилга а тIехьадувл. Из хьаькъалца дац. Капиталисташ из де йиш йолаш бац, хIана аьлча шоаш хIалалак хургболандаь, хIаьта вай цкъаза 10—15 шу доаккха завод хьалъеш а вIалла овсарле йоацаш болх беш йола аппарат лелаеш а. Из Iовдалал я.

Моттигерча хьакимаша леладеш да из гIулакх, хIана аьлча хIаравар гIишло хьалйолае гIерт: тIадоагIача шера хийца а, кIезига-дукха а ахча дукхагIа хьахецаргдацар-хьогI, аьнна хеташ. Хьаалалаш, хьангара даккха гIерт вай из? Уж тайпа начальникаш лерг лаьцца маьлхе баха беза, хIана аьлча, цаI а йолаяьй хьалъе гIишло, шоллагIа яр а йолаяьй, хIаьта мехка хьабоалаш пайда а бац. Уж тайпа гIулакхаш цIенхаштта теркал де деза, хIана аьлча вай боахама зулам ду цар.

Хьалъе йолаяь цхьайола объекташ 3—5 шера сацийтача гIойленагIа да, цул тIехьагIа шин шера из хьалъяь яккхар духьа. Дицде мегаргдац, гIишло хьалъе йолаеш хилча, хьаьдача ханашка, тIехьа ца йоалийташ из гIишло хьалъяь йистеяккха езилга. Нагахьа санна гIишло хьалъяра дIахецаш дола ахча, из сихагIа хьалъяь яккхара хиланза царг мел доацар Iалашдаь ца хуле, гIишло хьалъе йола ца яр гIойле я.

Укхаза къамаьл даьча нов. Дымшица дийцар, вай проектировщикаша цхьан шереи ах шереи металлургически завода проект оттаяь а баьнна, цул тIехьагIа индийцашца цхьана вай специалисташа лоаццача хана завод хьалъяь а йоаккхаш, Инде Бхилаи яхача моттиге металлургически завод хьалъяра опытах лаьца. Вай строителаша Украине 6 бетта хьалъю Iалаьмате йоккхий доменни пишкаш. Цу тайппара кхы а кIезигагIча ханашка хьалйир мартеновски пишкаши кхыйола лоархIамера объекташи. Вай строителашта лоархIамегIа йола производственни объекташ сиха а геттара дика а хьалъе ховш хилар хьахьокхаш йола дуккха а дика примераш йоалае йиш яр.

Нагахьа санна массадола хIама тоадаь, уйла яь, кийчо яь хилча, овсарле дукхагIа йолаш къахьег болхлоша, барт тайна, цхьоагIо йолаш болх бу строителий коллективо, цудухьа гIишло сихагIа хьал а ю. Иштта вIаштIехьдаккха деза вай гIулакх.

Бесаш дола металлаш кходарах лаьца дувца безам ба са хIанз. Вай кIезига теркалде даьннзд из, хIаьта паччахьалкхено кIезига дошув мичател, масала, халкъа боахама гIулакхашта Iалаьмате чIоагIа эшаш дола цIаста ийдеш. Цхьабакъда, цу цIастах пайдана мел йоаца хIамаш хьаеш моттигаш дукха а, хIаьта а Госплано планаш увттаю уж хьае. Цу тIа а хIанз цIастах хьаеш йола дукха хIамаш, пластмассах, алюминех, дефицит кIезигагIа йолча кхыча материалех хьае а еза. Бесаш дола дефицитни металлаш дIаухийтилга юхаоза а цу гIулакха тIахьожам чIоаIагIа оттабе а беза. Бесаш дола дефицитни металлаш, арахецаш йола продукци хьаяра зе а даргдоацаш хувца йиш йолча моттигашка дIа ца ахийтара дика тIахьожам лоаттабе декхарийла я партийни организацеш.

ТIагIертта къовсам лоаттабе рузкъа доадара, бехктокхаме ца хетара духьал, продукци дикагIа арахеца

Новкъостий! Къаьстта теркам тIабахийта беза, продукци дикагIа арахецара. Вай цхьайолча машиний дикалах дола письмо шоана деша безам ба са. Парте Центральни Комитете инженера Антиликаторовс дайта да из. Ер да цо яхар:

«Аз дIахойт Шуга хьажкIашца деча балхашта комплексни механизаци яра эшача машиний комплекте ер гIалаташ хилар:

Кировградерча «Красная звезда» яхача завода навесной сеялках. Сеялка рама кертерча несущи бруса аьрдехьара бухь аьрдехьара секци вертикальни плоскосте дIатIасоттаеш гоамбаь (хьовзабаь) ба. Хьалхашкара узлоловитель тIехьашкарчул 10 сантиметр лохагIа я. (Прокладка оттаяьй). Синхронизирующи автоматий йовкъаш нийсъяьяц. (ДIахьекхай). Синхронизирующи автоматий роликашцарча кривошиний ушкаш тайп-тайпара дIоахал долаш яр, хIама дIаювш йола аппараташ цхьан ханна болх бе йолаялийтацар. (3—5 мм дIахьийкхай). Машин еззача тайппара нийсъе йиш йоацаш, клапаний тягай хир дола юхьигаш йIаьха яр. (Клапаний ихи тяга 1,5 см йолаш лоац а яьй, хир дIахо а даьккхад). Клапаний диъ пружина дац. (Керда дараш оттадаьд). Клапанай кожух цхьан сошнике мIаьд яь я, цхьан шплинта тIа оттаяь а я. (Нийсъяьй). Аппаратий шестернеш белгалояьча оттаяьяц. (Технически правилашка хьежжа оттаяьй). Перекидной клапанаш хьа а еллалора, дIа а къовлалора цхьан хана доацаш. (Клапанаш сетта а даьд, кулачкови дорожкаш хьекха а хьекхад). ХIама дIаювча аппараташка чура дIадув фийгаш аракхувса цергаш соана шарнирашка оагIонцара совлен люфташ йолаш хиларах дискай ячейкашка кхачац. (Нийс а яьй, соанаш сотта а яьй). ХIама дIаоза хьокхий дар храповой чархий цергаш во лоалаяь; храповой собачка церг во хьекха я; шоллагIча басилга тIа хьекхалуш храповой чархий оагIонаш дуалора; тормоз йолча барабана квадрата кIал фрезировка моттиге лоалаеш хинна ятIаш моттиг яр. (ХIама дIаувзача хьокхий хьекхалуш йола еррига оатхалаш дIахьекхай).

Мински тракторни завода МТЗ-5Л яхача трактора кхоачамбоацараш:

Трактор сихха йолаялийта рычагаца хьовзае йиш йоацаш яр трансмиссе редуктор. (Передачай коробка нотIар хьа а дийлла, блокировочни механизма фиксатор дIахьекхалу моттиг дIаяккха йийзар).

Доагама насосага кхаччалца йоккхача оборотаншта нийсъяь (совленна) я акселератора тягаш. (Нийсъяьй). Жалюзага йода радиатора тяга гоамъяь я. (Нийсъяьй). Хий чудолча помпа сальника фент 3 тай хьоарчадаь во къайла хиларах, хий Iоухар. (ЧIоагIъяьй).

Садкерча кооперативага хьакхаьча еррига машинаш цхьан хана а яхканзар, комплект йоацаш а яр.

Трактори сеялкеи хIанз оатхалаш дIанийсъеш, вIашагIа а елла, болх бе йолаялийтай.

1959 шера 22 мае.

Инженер-механик Антиликаторов».

Гой, новкъостий, малагIа хоам ба! Миштa хет шоана, из фу хIама да? Фуд из, новкъостий украинцаш, технически тIехьадисар дий из?

Из дац из, из да бехктокхаме ца хетилга, гIулакхацара беррига безам бовр.

Оаш бехк ма баккхалаш сох, цхьаболча новкъосташта хетаргда, Хрущевс чIоагIа, гIожа дувц, аьнна. А, из гIожал яц! Из ала доагIар да, хIана аьлча во болх бар — паччахьалкхенна деш дола дизза зулам да.

Новкъостий! Сона хетачох, машинаш арахецача контроль оттае еза вай, уж комплекташца дIакхухьийтаргйолаш а дика хургйолаш а. Машина паспорташ хила деза, оатхалаш яьр малав, царга хьежар малав, уж дIайохьийташ паспорта кулг яздаьр малав ховргдолаш. Комплект йоаца, яь яланза йола, брак йола продукци арахецарашта цIенхаштта таIазар де деза, хIаьта

ТIайца решенеш кхоачашъяра йола общественни контроль мамогга шерье

Новкъостий! Производствона комплексни механизации автоматизации яра дош юкъеметтера дош да, хIаьта укх вай Пленуме а да из керттера дош. Из дош дика чакхдоаккхалургда, нагахьа санна хIара предприяте е гIишлош еча къахьегам нийса вIаштIехьбоаккхе. Болхлой къахьегам дика вIаштIехьбаккха лерхI производствона механизации автоматизации ярца. Цхьабакъда, цхьайолча предприятешка къахьегам вIашагIболларца геттара доккхий кхоачамбоацараш да.

Наха бокъонца шоай декхараш довза а довзаш болх бергболаш, цар къахьегамо йоккха балха овсарле лургйолаш, шоай балха денах мамогга ха ца йоаеш болх бе нах гIертаргболаш хьехам тела беза болхлошта. Балха аьнна хьахоададаь сахьаташ овсарле йолаш къахьегарца чакхдаха деза. Бе беззача тайпара болх беш боаца болхлой ловргбоацаш дола хьал оттаде деза производстве. Нагахьа санна моллагIа а болхло деш хIама доацаш лелаш хуле, балха тIарча цун новкъостaша духхьал дIаала деза цунга, ларттIа болх беш воаллача хьай лоалахочун — болхлочун хьакъ да Iа дуар, аьнна.

Вай предприятешка цIенхаштта къовсам лелабе беза хIаман хьурмат ца деш, кегабенна, дисциплина йоацаш леларашта духьал, балхаш тIара бувлараштa а мекъал ерашта а духьал.

Комплексни механизацеи автоматизацеи дIадехар къахьегам дикагIа вIаштIехьбоаккхилга да. Шийна оттаяь балха нормаш кхоачашъелга, продукце дикал лакхъелга, из хьаярга дIабода мах лохбелга боккхача бехктокхамера декхар долга дика ховш хила веза хIара къахьегамхо. Кхыметтел дегIаденача Iилмо, конструктивни уйлано йоккха овсарле йола агрегаташ, станокаш хьаелга вIаштIехьа а даьккха, поточни линеш шерра юкъе а йоалаяь, дуккхача производстверча балхашта автоматизаци а яь, лакхера ценз лохе кхаччалца боахам дика лелабеш хилча а хьалхарча моттиге латтаргва саг, болх дика вIаштIехьбаьнна а нийса а лелилга цох тийша хиларца. Юххера а долла хIама сагах тийша хургда, хIана аьлча, нагахьа санна автоматически лини лелаеш вола цхьа саг дисциплина йоацаш хуле, цо зе дуккха а доккхагIа дергда производствона, цу болхлочо къаьсттача цхьан станока тIа болх беш хилча дергдолчул. Мамогга цунах кхетабе беза вай нах.

Цудухьа эггара хьалхагIа эшар дика дисциплина я. Коммунистически сакхетамца хьалхехебанза баргбац къахьегамхой. Укхаза Пленуме къамаьлаш дир болхлоша, производстверча дикача новатораша. Уж тайпа нах ба вай миллионаш а миллионаш а — кагирхой, комсомольцаш, парте членаш, парте боацараш. Масса хана болх бе беза нахаца, хIаьта цу гIулакха доккхий декхараш латт вай партийни организацешта, профсоюзашта, комсомола хьалхашка. ХIанзарча хьалашка вай юкъарча гIулакха бола цар бехктокхам боарам боаццаш лакхбеннаб, хIаьта цар болх дуккха тоабе а беза.

Новкъостий! ТIеххьарча шерашка парте дуккха доккхий гIулакхаш чакхдаьхад промышленностаи гIишлош яраи деш дола доал эргадаьккха тоадеш, юрта боахама деш дола кулгал тоадеш, союзни республикайи моттигерча органийи бокъонаш шеръеш. Цу дерригача хIамаша новкъостал даьд дIахо йодача хана ленински принципаца демократически централизмах доал делга чIоагIдара наьха творчески инициатива а хьинар а мамогга лакхдара, боахама деррига доакъош керда айдар духьа йоккхийча торонех дукхагIа пайда эцара, халкъа вахари культуреи хадданза дегIаккхувлара. Уж гIулакхаш боккха лоархIам болаш да коммунизм хьалъяра декхараш кхоачашдара.

Цунца цхьана парте Центральни Комитето хьехам тийннаб паччахьалкхен дисциплина мамогга чIоагIъянза а цIенхаштта кхоачашъянза а ярг ца хилара, моттигерча хьакимаша шоашта товр леладелга хила йиш ца хилара, пурам доацаш шоашкара моттигерча эшача гIулакхашта лаьрхIа ахчаш а материальни кхоачамаш а дIа-

(ДIахододар 4-ча оагIо тIа).

Н. С. ХРУЩЕВА даьча къамаьлах юхедисаьр

(Юхедисаьр. Долалур 1, 2, 3 оагIош тIа).

ахийта йиш ца хилара, кооперированни поставкай план кхоачашъянза ярг ца хилара.

Боккха сакхетам болаш, коммунизм хьалъяра гIулакха мутIахьа болаш хьалкхеяьй вай кадраш, цар чIоагIа лелаю партеи паччахьалкхени дисциплина, халкъа вахар тоадар духхьа дIател цар шоай дерригa низаш.

Цхьабакъда, цхьабола парте а советскии боахамеи органий а кулгалхой ба вай ханз а партеи паччахьалкхени дисциплина телхаеш.

Сенца телхаю цар из? Цхьадола Советски законаш чIоагIа телхадаь моттигаш ювца пурам да сона. Масала, Мурмански областерча кулгалхоша промышленнии продовольственнии товарий маьхаш шоашкара хувцаш хиннад, уж тайпа гIулакхаш де шоай бокъо йоацилга шоашта ховшшехьа а.

Соахка ялаташ эцача хана паччахьалкхе Iехаяьй Новосибирски областа кулгалхоша. Парте Центральни Комитето цIенхаштта таIазар дaьд Мурманскии Новосибирскии областей кулгалхошта, цар дисциплина во телхаяр бахьан долаш.

Цу тайппара белгалде дезаш во гIулакхаш да, кхыча совнархозашта изделеши материалаши лоаттаяра йола заданеш шоай ханнахьа кхоачаш ца еш цхьаболча боахамий кулгалхоша леладераш. Цхьаболча болхлоша теркалдац паччахьалкхен юкъара гIулакхаш, шоай бокъонаши полномочеши тIехйоах, законаш шоашта ца яздеш санна лел уж, сайна дагадеххар дерга аз яха уйла я царна чуйоаллар.

Массехказза шийна хьалхадаьха доллашехьа а, кхыча совнархозашта герга хьу, херх хьекха хьу, чуIеш дола стандартни цIенош лоаттадара заданеш даим кхоачаш ца еш я Архангельски совнархоз. ХIаьта а ший экономически района чухь планах йоагIачул совнагIа дукха дIаахийтай цо уж материалаш.

Дукха ха йоацаш ССКП ЦК гучадаьккхар бос болча металлурге предприятей чотах а уж дIахо шеръяра зе деш а планах кхоачашде отталанза долча балхашта Восточно-Казахстански совнархозо соахка дукха ахча дIадахийта хилар.

Моттигашкарча хьакимаша шоашта товр леладеш а ерригсоюзни фонде хьайбай продукташ дIачуялара оттаяь порядок телхаеш а моттигаш я. Цхьайолча республикай цIераш йоахаргья аз. Казахски ССР-е хьалхарча ах шера дулха продукташ кийчъяра план 1-гIча июне 111 процент кхоачашъяьй, ерригсоюзни фонда чу дIачудалара план 28 процент кхоачашъяьй, хIаьта моттиге эшача гIулакхашта — 95 процент. Иззал йолча хана чухь дулх кийчдара план Украински ССР-е 95 процент кхоачашъяьй, ерригсоюзни фонда чу дIачуденнад планах 47 процент, хIаьта шоай республика эшача гIулакхашта 92,1 процент дитад.

Иштта партийнии паччахьалкхени дисциплина телхаеш, моттигашкахьа озабезам беш хиннад Калининградски областе, Латвийскии, Узбекскии, Киргизскии республикашка.

Иштта дисциплина йохаеш а шоашта хетар увттадеш а йола моттигаш цIенхаштта ювца еза, хIана аьлча цу тайпарча гIулакхаша халкъа боахама доккха зе ду.

Хьаэцаргда вай укх тайпара дош. Колхозникаша шоай доахан колхозашка дохкилга. Аз хьалха дийцар, оаха даьча хьехарах шоай доахан колхозага дехка а дехка, шоашта кхоачамбалла шура колхозагара хьайие лаьрхIача Курски областерча Калиновка яхача юртарча колхоза опытах. Из духхьал шоай лоIамах даь гIулакх дар, колхозникаша чIоагIа раьза а болаш дехкар шоай доахан, хIана аьлча, царна ховра колхозо шоаш шурийца Iалашбергболга. Цу хана укхаза дикка дегIабена юкъара хьайбай боахам бар. Шоай доахан дехкачул тIехьага колхозникий хьал-торо, талха а ца талхаш, тоаялар, дукха пайда хьа а ца хулаш шоаш доахан на деча Iуналах мукъабаьлр колхозникаш.

Тхо иштгача, колхоза боахам тоалуча наькъа тIехьа да, бакъда из болх общественни животноводство дегIаярга хьежжа дIабахьа-м беза.

Цхьабакъда, цхьацайолча районашка цхьаболча новкъосташа из никъ телхабеш моттигаш а нийслу. Бе безаш бола кийчам ца а беш, цар дIадех колхозникашкара колхозага шоай доахан дохкилга. ДIахайта деза, нагахьа дIахо йодача хана а цхьабараша из никъ телхабеш хуле, администрировани лелайойя, бехке бараш цIенхаштта бехктокхамга озаргхилар а из гIулакх газета тIа доаккхарг хилар а.

Сона хет, общественни животноводство дика дегIаенача колхозашка бахача колхозникаша шоай доахан колхозашка дехка а дехка, шоашта эшаш йола шура юкъарча боахамгара хьаийийча пайданагIа хургдар яха дош, укхаза дувца дезац аьнна. ДIадахьа деза из, администрировани а ца еш, колхоза боахам дегIабарца. Парте Центральни Комитета хьалхардаьхад, из болх сих ца а луш, наьха лоIамца дIабахьа безилга. Етт бохка аларах колхозница ладкъарг а йоацаш, цо шоашта баркал аргдолча бесса де оаш гIулакх. Етт бохкар пайданагIа долга ха а хайна, колхозницас етт эца шийгара аргдолаш, тоабе беза юкъара боахам. Из цо дергда юкъарча боахама чотах колхозе шийна мел эша шурий продукташ а шура а хургхилар цунна бIаргадайча. ТIаккха цо аргда, етт шийна новкъа ба аьнна.

Новкъостий! Партени паччахьалкхени дисциплина — из партийнии паччахьалкхени аппаратий кадрай балхашта юкъе эшаш дола чIоаггIача лоархIамера гIулакх да. Моттиг хила йиш яц, моллагIа шийга де аьнна тIадилла гIулакх, сай безам бале дергда, беце дергдац яхача болхлочоа. Соцам тIаийца бале — цхьанне а из бохабе бокъо яц. Нагахьа санна цу соцама ше раьза веце, шийна хетар ЦК, Правительствога, Лакхехьарча Советага дIаязде деза. Постановлени а закон а хувцанза долча хана царгара хьалхале ийе а еза, уж цIенхаштта кхоачашде а деза.

Хьыда къовсам лоаттабе беза партени паччахьалкхени дисциплина телхаярца, моллагIча тайпара а из телхаелга гучадаьлча. Массане а цхьаккха а юкъера ца воалаш, партени паччахьалкхени хьашташ кхоачашдергдолаш, кхетае еза кадраш. Из ца хуле, новкъостий, толамашца болх дIахо бохьалургбац вайга.

Белгалдаккха дезаш да Советски Контрола Комиссе балха юкъе доаккхий кхоачамбоацараш хилар. Из декхарийла я парте соцамаши Советски паччахьалкхен законаши кхоачашдара балха бола тIахьожам чIоагIбе. Прокуратура органаш декхарийла я советски законаш кхоачашдара хадданза тIахьожам лелабе.

Закон хувцаш йола предложени юкъе йоалае мегаргья, бакъда, закон лелача хана — из цхьаннега а дохадайта-м мегаргдац. В. И. Ленина 1922 шера «Шолха законаши цар яхар делгеи» яхача письмо тIа белгалдаьккхадар, законаш калужскии рязанскии хила йиш яц, уж ерригроссийски, ерригача республикашта цхьаьаш долаш хила деза аьнна.

ХIанз, вай мохк коммунистически общество шерра хьалъеча заман чубеннача хана, боккха лоархIам болаш ба партени правительствони директиваш кхоачашдара беш бола тIахьожам.

Паччахьалкхении, партийнии, боахамеи, кхыйолчеи организацей массайолча звеношка тIахьожам чIоагIбе беза. Дукха ха йоацаш ЦК Президиумо цу дешах баь соцам тIаийцаб. Центральни Комитета членаша из соцам къоабалбергба а мотт сона. Шоана ма хой, парте Устава тIа администраце балхага хьежа партийни организацей бокъо хилар, дIаяздаьлга. Бакъда, устава тIа белгалдаь дац из тIахьожам мишта бе беза, дукккхача партийни организацеша шоашта тIахьожам бе аьнна еннача бокъонех пайда а эцац. Цу тIахьожама организационни формаш оттае еза ха хьатIаэттай. ЦК Президиумо де деза аьнна лаьрхIад производственнии торговии предприятешка партийни организацеша шоай администраце балха тIахьожам бара партен членехи кандидатехи латта комиссеш вIашагIйохкилга. Уж комиссеш декхарийла я ший ханнахьа предприятеша производственни декхараши паччахьалкхен заказаши, ерригача номенклатурах йола лакхера качество йолча продукце поставкаши кхоачашъяра хадданза тIахьожам лоаттабе, массаволча болхлочо паччахьалкхен дисциплина цIенхаштта лелаярга хьежа, паччахьалкхен хьашташта зене йолча, гучаювлача моттигерчеи узковедомственнии уйлашта духхьал къовсам лоаттабе. Цар йиш я администраце соцама ладкъа, партени правительствони законаштеи постановленештеи духхьаларча, законах доацача а харцахьарча а гIулакххехи соцамехи партийнии советскии органашка доклад еш е. Сона из бакъахьа да аьнна хет, новкъостий.

Оазаш: бакъахьа да.

Н. С. Хрущев: Партийни организацеш дегIаяьхкай, организационни а идейни а кхы а дукхагIа чIоагIъеннай. Иштта долча хьале кхерам бац тIахьожама комиссеш вIашагIйохкаро администрацегара доал даккхар а доал цхьан бе хилар дохадар а. Бакъдар аьлча, иштта йола комиссеш къаьстта цхьаболча сихача, юкъара хьашташ ца а лоархIаш, дIабаха гIертача болхлошта эхка, шоай тайпара геракаш хургья. Дале а, хьагучох, из пайдане гIулакх хургда.

Массаза а массанахьа а критикеи самокритикеи лелае еза, вай партийни организм, вай советски боахама органаш цIена а унахцIена хургйолаш, щетка бе а елла лела веза Iайначара дом а мIад а дIайоаккхаш. **(ТIоараш тох).**

Сийлахь-доккха гIулакхаш кхоачашдара айхxe вIашагIдохка коммунизм хьалъечар мугIараш

ХIанз, новкъостий, дувцаргда аз кадрашцара болх тоабарах сайна хеташ. Динза даргдоацаш да вай болаш болча кадраех бокъонца пайда эцилга. Вай хIанз ужаш шортта йолаш да. Бакъда, кадраш кийчъяра балха юкъе вай мехка лоархIам боллаш кхоачамбоацараш да. Мел а малагIа а специалисташ беза вайна тайп-тайпарча халкъа боахама отраслешта, дIахо йодача, еррал я аьннача, хана мел безаргба вайна уж тайпа специалисташ, яхача дешашта жоп дала йиш йолаш, хила беззача тайпара кадрай лоархIам бац хIанз а. Нагахьа санна вай дешара заведенеша дийша баьнначул тIехьагIа шоай знанех пайда эца моттиг ца корайоагIаш бола цхьайолча профессей специалисташ арахецаш хилча, цо хьагойт из гIулакх харцахьа леладар. Уйла е еза, вай дешара заведенешка кадраш кийчъяра балха дикагIа, нийсагIа планаш оттаяра, кхыметтел цхьайола факультеташ дIайоахилгах а ца кхераш.

Цхьабакъда, из данне а дац вай лакхерча а юкъерча а дешара заведенешка кадраш кийчъелга лаьтIде деза яхилга. Из а доацаш, махулла тоаде деза из гIулакх, хIана аьлча, юкъереи лакхереи образованеш йолаш бола нах вай дукхагIа мел хула, производствона гIулакх дикагIа вIаштIехьдаьккха хургда. Из-м ше а довзаш ма дий, хIаьта а инженерни гIулакх а халкъа боахами тайп-тайпара отраслеш а дика довзаш бола специалисташ кийчбара паччахьалкхен план хилам-м еза.

Динза даргдац мехка профессиональни дешар дикагIа вIаштIехьдоаккхилга. Укхаза даь дукха хIамаш да вай, хIаьта профессиональни дешара беш бола теркам лаьгIбалийта мегаргбац.

ДукхагIа йоакхо е еза сарахьеи заочнии дешара, наха, балха тIера ца а бовлаш, дешар Iомадергдолаш.

Аланза даргдац, вай мехка цхьаццайолча моттигашка юкъерча дешара заведенешка болхлой кийчбара гIулакх харцахьа леладеш хилар. Ховш да, кагийча наха алхха лакхера специальни дешар Iомаделга дезаш хилар. ХIаьта халкъа боахама-м юкъера образовани йола специалисташ а ма безий. Предприятешка, стройкашка, юрта боахамашка, кхыча отраслешка юкъера специальни образованеш йола техникаши специалисташи дукха беза, иштта вола специалист ший гIулакх дика ховш хила веза, хIаьта из кийчвелга а да дикка къахьегам безаш тIулакх. Къайле йолаш дац, лакхерча дешара заведенешка специалисташ кийчбара юкъерча заведенешкарчул дукхагIа ха езилга, бакъда, балхашка берригача специалисташта-м езаш хилац дешача хана шоаш Iомаяь еррига знанеш. Из дезаш хилча, цхьайолча лакхехьарча дешара заведенешка инженераш кийчбарца цхьана, толамаца лакхера квалификаци йола техникаш а кийчлургбар.

ЦIаькха а оал аз, вай дукхагIа теркам тIабахийта беза юкъера квалификаци йола специалисташ кийчбара. Цу гIулакха техникумаш декхарийла я лоархIаме къахьега. Техникумай болх шербе а тоабе а мел эша торонаш я вай. Нагахьа санна саго техникум йоаккхе, цун йиш я производстве болх бешшехьа а, ший образовани лакхъе, сайранарча е заочни отделене лакхера образовани яккха. Уж хургба шоай гIулакх дика ховш бола, геттара лоархIамера специалисташ. Иштта бола специалисташ кийчбе вай масса а тайпара новкъостал де деза.

Иштта уйла е еза аспирантура болх тоабара а. Цхьабола нах талант я аьнна болхац аспирантуре, уж болх таланташ йолаш даи нанеи хиларах. Иштта йола положени халкъа боахама эшаш бола Iилма болхлой кийчбара балхаца мегаш яц.

Оттае еза укх тайпара порядок: аспирантуре производствера нах аха беза, цу Iилма болхлой хургболча нахага шоаш болх беш хиннача коллективагареи инженерно-технически болхлошкареи рекомендацеш хила еза, хIаьта уж хила беза аспирантура яьккхачул тIехьагIа, шеко йоацаш, пайда лургба аьнна шоайех тешам болийташ бола нах.

Новкъостий! Вай дукха а дувц къонеи къаьнеи кадраш ший бокъонца балхашка нийсъяри кагирхой балхаш тIа лакхбари. Бакъда, дикка пайда эца беза вай боккхача нахах а, уж боарамал тIех балхашка лела а ца беш. Цу наха дукха а дика а балхаш даьд, хIаьта къабеннача дийнахьа кердача фега салаIа бокъо а яьккхай, шоай торонаш а хилийтай цар. Аз айса, сайгара агитаци ю боккхийча наха, хIана аьлча, со а ва цу категореца. Цхьабакъда, боккхий нах балха сутара нах ба. Нагахьа санна саго къона-къаваллалца болх баь бале, из кхыча моллагIча аттагIча балха тIа хьожавара дош оттаду, цо оал: Фу даьд аз во хIама? Балхара мукъа хIана воалийт со? Цхьаккха во хIама даьдац Iа, кхычарга а байта дика болх. ХIаьта цу тайпарча саго йоах — а. со кхы а болх булургболаш ва. Цун хьалха хинна низ бац, хила деззаш долча хьинарца болх а булургбац цунга хьалха санна. Цхьаволчо дош-м оал, практически хIама хьа-м дулац — низ хьалха хиннар бац. Из массанена а гуш да, бакъда, цу сага ше гац, цун кхетам цу деша духхьал ба. Бакъда, вахар вахар да, цун законашца цхьаннегахьа а озабезам бац. Сона дика йовз цу тайпарча наьха психологи. Цхьабакъда, хала-м да хьо хIанз пенсе тIа ваха веза, хьо ярмарке дIаводац. Цигара цIавоагIа яхача деша раьза хила **(Зале нах хьув. ТIоараш тох),** цхьан ший пьеса тIа нов. Корнейчука цу гIулакхах аьнначa бесса. Бакъда, боккъалдар аьлча, цу ярмаркера боагIача наха шоаш ярмарке дIаболх мотташ хилча, цох гIулакха пайда-м балац.

Цудухьа шоаш мичахьа болх — ярмарке дIаболх е цигара боагIаш ба, кхета ца луча новкъосташта партийни комитеташа новкъостал деза, де дезачох уж дIа а кхетабеш. **(Зале нах хьув).**

Кагирхошка дукхагIа болх байтилга де деза. Малаш ба кагирхой вайна хетачох? Революце хьалхарча шерашка боккхий нах лерхIар вай 40—45 шераш даьннача нахах. ТIаккха хIанз иззал ха йолча нахах оал — уж кагирхой ба. Сона хет вайна воай ханаш йицъяла йиш яц аьнна. Дага доагIий шоана, новкъостий, цу дешаех парте XXI съезде дийцараш. Из дош майрра а хьаькъалца а къоастаде деза.

Цхьабакъда, опыт а йолаш, гIулакх ховш бола нах бицбе мегаргдац, хIана аьлча, вай бувц пайданера, цар знанех а вахара опытах а бизза пайда эца беза нах. Уж балха юкъе оза мегаргба, масала, технически экономически советашка ревизоралла а инспекторалла а хьа а ийбеш. Нагахьа санна е йоаггIача тайпара цу наьха йоакхо йича, иштта къоастаде а деза дош, масса хана а корабоагIаргба цу наха бала сий дола а пайданера а болх. Цу гIулакхаца вай низаш дикагIа дIанийсдергда, кадраш дIанийсъергья, дукха дикагIа а, вай юкъарча гIулакха дикагIа пайда болаш а царех пайда эцаргба.

Новкъостий! Вай Пленума болх геттара дика а, лакхера активности большевикий деловитости йолаш а дIабода. Цу дешаша дог гIоз а кура а доах. Сона белгалдаха лов дика чулоацам бола докладаш а кхы кIезигагIа чулоацам боаца укх Пленуме даь къамаьлаш а. Бакъда, цхьаболча ораторий къамаьлаш кIезиг-дукха кIигметтане-м дар, дале а, оалаш ма дий, Iатташ маьлха тIа а хул аьле. ХIаьта дерригa къамаьлаш дика дар, уж дерригаш а тIадерзадаьдар цхьан гIулакха — ше дар де ССКП XXI съезда соцамаш толамаца кхоачашдараи, Iаьдал шоай бе деллача болхлой классагеи къахьегама халкъагеи фу дулургда дерригача дуненга дIахайтараи.

Боккъалдар аьлча, шерагара-шу массаза дола хинна ца Iеш, шера чухь хIара ди массаз доал а сакъердамегIа хулаш латт вахар. Вай моакхазах доккхий тIоай а доахаш, царех коммунистически общества йоккха гIишло хьалъеш доахкаш санна латт вай гIулакхаш.

Белгалдаккха мегаргдолаш да кхыметтел хIанз а вайцига ухаш бола боккхий капиталисташ а вайца кхыча бесса къамаьл деш хилар. Дукха ха йоацаш тха къамаьл де дийзар господин Гарриманца. Аз хеттар цунга, миштий тха семилетка план?

— Сона оаш из кхоачашъергйолаш санна хет,— аьнна жоп делар американски миллионеро.

Оаха къамаьл деча хана, Гарримана кхыча къамаьлашта юкъе хьаттар:

— ДIахо мишта хургда тха гIулакх аьнна? МалагIча оагIорахьа лостам болаш хургда дIахо дунен тIара гIулакхаш?

— Хьадувла, машарца, тайна дахаргда вай, машарца тайна дахилга тоадергда вай,— аз жоп делар цунна.

— Из фу яхилга да? Вай мехкашта юкъера машара гIулакхаш тоадергда вай, экономикеи культуреи дегIайоалаяра леладу гIулакхаш совдоахаргда вай, цхьан дешаца аьлча, машарца дахаргда!

США, кхыча капиталистически мехкий гIулакх лелалуш бола нахи цар паччахьалкхени политически деятелаши каст-каста боагIа вайцига. Дерригача дунен тIа машар хьаллоаттабеш йола, низ бола паччахьалкхе хиларах тарра хIанз Советски Союз ца лаьрхIача балац капиталисташ. Цу дерригнеша а хьахьокх, цар вай низа мукIарло дар мукIарлю даь ца Iеш, коталона тIехьа котало а йоаккхаш, дегIадоагIаш а чIоагIлуш а доагIача социализма мехкех уж кхераш хилар.

ХIанз малхбузехьара деятелаш шоашта вай тIехьакхуввргда яхача деша мукIарло ца деш, юхагIерташ бац, вай планаш кхоачаш е йиш йолаш яц яхаш хьалха санна вайх хабараш а дувцац цар. ХIанз цар шоашта сатем бу вай плано яххача бесса чехка шоашта тIехьакхуввргдац яхача дешаца.

Абсолютни продукци арахецара вай США тIехьа а маца кхуввргда, хьалха а маца даргда яха доши, экономикага диллача эггара йIаьхегIа йолча паччахьалкхенашта хIара сага сих продукци арахецара вай тIехьа маца кхуввргда, хьалха а маца даргда яха доши иштта дешаш теоретически къовсаваларца кхоачашдеш дац.

Из дерригa а теоретически хьалххе а бакъдаь да. Уж дешаш практически кхоачашделга вахаро ше а, социалистически общества объективни законий бокъонах вай мохк дегIабаро а Iалашду.

Марксизма-ленинизма хьехамгара хьалхле а ийеш, вай коммунистически парте советски халкъ йоккхача коталонага кхоачадаьд, из бахьан долаш Советски Союз промышленни производства продукци арахецара, США дIайиккхача, дерригача капиталистически мехкашта тIехьа а кхийнай, хьалха а яьнай. Из революционни хьехам цIаккха а бовргбоацача тешамца дIа а хьош, вай дог тийша да кхоана вай мохк дунен тIа эггара хьалхара мохк хургхиларах. Сийлахь-йоккхача коммунизма гIишлон кIал йохаргйоаца, чIоагIа лард воаш йолларах, из вайна тешшаме ховш да. **(ЧIоагIа тIоараш тох).**

Вай декхарийла да, новкъостий, де лаьрхIараш кхоачашдара дукхагIа къахьега, майрра критика е, большевикаша санна долаш долча кхоачамбоацаращца къовсам лоаттабе. Кхоачамбоацараш — уж фуд ца ховш дола хIамаш дац, уж кхоачамбоацараш къаьсттача нахагара дувлаш да. Ма кхера шоай новкъосташта бакъдар дIаала, ма кхера! Нагахьа санна из бакъвола шун доттагI вале, из кхетаргва шийга яхар принципиальни позице тIара яхаш хиларах.

Нагахьа санна оаш яхачох из ца кхете, из шун доттагI вац, тIаккха цо кхетадац лоадам боаца дешаш а. Ший дегIах ше дог кхардаргдола хIама де йиш яц. Уж тайпа гIулакхаш леладаро коммунизм хьалъяра новкъарло мара ергьяц.

Вай тIулакх толамца кхоачашдара лоаттабу принципиальни ленински къовсам ба из. Цудухьа вай берригa болх вIаштIехьбоаккхаш, вай декхарийла да эггара хьалха цу позице тIара хьадоладала. Цу наькъаца мара оарцагIбоахалургбац нах доккхий гIулакхаш кхоачашдара.

Хьакимашта хьалхашка цIогал леладер, лакхвала гIерташ несал леладер, цхьаболча наха хьесталур цIаккха а чIоагIлург вац партийни организаце. Цу тайпара болхло гайна-ганза, цунна несал деш лийнна ший халхарой а тIехьа ахка гIоргва.

КIалхара кIийле чIоагIа хилча мара чIоагIа хила йиш яц наха юкъера доттагIал, партийни организаце большевистски барт-цхьоагIо, хIаьта цу тайпарча организацега мара кхоачашдулургдац моллагIа а паччахьалкхени партийнии декхараш. **(ЧIоаггIа, дIаьхдаь тIоараш тох).**

Писателашта юкъе цхьабола нах ба вай, укх тайпара яхаш: фу партийни кулгал да литературана дергдар? Цу нахага вай оал: Iа фу ях, даьна висарг, партийни доалах дош хетаций хьона? Фуй из партийни кулгал яхар? Миллионаш болча наьха лоIам, миллионаш долча хьаькъалий лоIам, миллионаш болча наьха юкъара хьаькъал ма дий из. ХIаьта цхьавола литератор цхьанахьа дачке моллагIа цхьа эсала хIамилг а яздийя, вай ханарча наха, дерригача халкъа дагалаттараш да цо дувцараш аьнна, из къоабалдайта гIерташ хул. Из еций миллионаш болча наьха лоIамах деш дола парте кулгал ла безам боацаш йола, бокъонца йола цун ший культ личности. Ше хьадагалаьцача произведенеца партена а халкъа а керте вала гIерт из тайпа саг. Массах, тайп-тайпара нах хул! Из-м, бакъдар аьлча, боарамал тIехвалар да, хьоа вIаштIехьа хиларга-ца хиларга хьежжа хулаш хIама да, хIаьта иштта лартIара баьнна цхьабола нах, хетаргахьа, коммунизм йолча хана а хила мег.

Сай къамаьл чакхдоалийт аз, новкъостий. Укх Iалаьмате дикача ЦК Пленума балхаца дакъа лоацаш хиннача берригача партийнии советскии болхлоша, заводий директораша, инженераша, Iилмахоша, дикагIа болча болхлоша, юрта боахамерча болхлоша, парте болча а парте боацача а берригача новкъосташа, шоай моттигашка юха цIа дахачул тIехьагIа, кердача низаца парте XXI-гIча съезда исторически решенеш кхоачашъе а, кулг вIашка ца дуллаш, вай халкъа болча пайданна болх бе а, массанена карах далар лов сона. Халкъа болча пайданна коммунизма гIулакха болх белга, — из вIашагIкхеташ бола цхьа никъ ба.

Новкъостий! Са безам ба, парте XXI-гIча съездо оттадаь Iалаьмате доккхий декхараш кхоачашде кхы дукхагIа нах оарцагIбахара, уж шоашта тIехьабахара, ворхI шера план толамца кхоачаш а тIехкхоачаш а яра вай партийни организацеша шоашта могар дергхиларах се тешилга дIаала. Цунах Iалаьмате доккха гIулакх хургда вай паччахьалкхе а ерригa социализма латерь а чIоагIъяра, дерригача дунен тIара машар чIоагIбара, вай мехка коммунизм хьалъяра. **(ЧIоагIа, дIаьхдаь тIоараш тох).**

ССКП обкоме

Урус-Мартановскии Ачхой-Мартановскии районий совхозашка дIайийнача културашта ду гIулакх кхоачамбоацаш хиларах

ССКП обкома бюрос белгалдаьккхар, дIайийна хьажкIаш, баьца дaараш, шекар доаккха свекла, кхыйола культураш Урус-Мартановскии Ачхой-Мартановскии районий совхозий дукккхача отделенешка чIоагIа оасар тIадаьнна а цхьайолча участкашка хIалак хилар кхерам болаш а хилар.

Гайна оасара ара а яьнна, цу совхозий оасара балхаш хIанз а Iалаьмате во вIаштIехьа даьха да. МугIараш нийса дIа ца дер бахьан долаш цхьайолча участкашка мугIарашта юкъе пхорагIа механизированни балхаш дац. Дукккхача тракторашa цхьан сменах мара, бIарччача дийнахьа болх бац.

Урус-Мартановски района совхозашка Iалаьмате во латт къахьегама дисциплина. Дуккха болхлой ба нагахьа мара балха ара ца боалаш, е уж бехктокхаме эза деш хIама а дац. ХьажкIашта гIулакх ду цхьайола звенош шоашта дIахьожадаьча лаьтташка балхаш даь яьннаяц, цхьабакъда уж кхыча балхаш тIа хьежаю.

Цхьаццайолча бригадашка оасар бIеха ду, оасара дикалга во хьож. Цунца дашха дезаш да дукккхача лаьтташ тIа хьажкIаши гидуаргаши боарамал тIех нийлхъяь хилар а оасар даь моттигаш, чехкка юха оасарах хьалъюзаш хилар а.

«Горец», (нов. Иноземцев), «Предгорный» (нов. Лотников); «Лермонтовский» (нов. Тарамов) яхача совхозий директораша, парторганизацей секретараша, отделеней управляющеша хьажкIаш дика хьувкъийта декхараш тIа а ийца, во вIаштIехьа даьхад хьажкIашца ду балхаш.

ДIайийна хьажкIаш а кхыйола культураш а йоакхо ца еш, тесса йита яда, совхозий директораша, парторганизацей секретараша, отделеней управляющеша мадарра довзийтац кхаш тIара гIулакх, из бахьан долаш дIайийна культураш хьувкъае а шоаш тIаийца социалистически декхараш кхоачашде а нах оарцагIа бахара меттел кхашка ду балхаш мелдалийта, цхьаццайолча моттигашка дIадийнар довр, дIадийнар хьатIа ца даларах шозалагIа а ялат дIаде дезаш хилар, царна тIагIолла дIадийнар дика ца хьувкъаь — продукцега дIабодача маьха а хьайбаех йоаха продукташ алсам яхара а Iаткъаш хургхилар диц а долийташ.

Цу совхозий кхаш эггара халагIа долча, дIадийнар хIалак деча оасаро — Iажаркха, хьоагIо, цу тайпарча йоархIаша хьалдиза да. Наькъий йистош, кхашта юкъера гIайнаш, къаьнара хьаттараш, кхыйола хIама дIаенза моттигаш Iалаьмате чIоагIа йоархIаш тIаьнна а оасар кхашка дIадоаржадеш а я.

Сомий бешамашта де дезача гIулакха ше вIалла бехктокхаме лерхIаш вац совхоза директор нов. Иноземцев. ГIулакх ца дар бахьан долаш бешамаш йоархI тIаяьнна а гаьнашта нIана лета а я.

Парте райкомаши райисполкомаши, совхозашка юрта боахама культурашта во гIулакх делга ховшшехьа а, де доагIар ца деш Iеш я, шоаш тIаийца социалистически декхараш кхоачаш ца дечарга хIама ца оалаш.

ССКП обкома бюрос белгалдаьккхар, ССКП Урус-Мартановскии Ачхой-Мартановскии райкомий бюрошеи райисполкомашеи дIайийнача культурашца деча балхашта хьалхле во лелаяр, наьха Iалаьмате боккхача низах а материальни торонех а пайда геттара во эцаш хилар, из бахьан долаш хьажкIаш дIайийнача цхьаццайолча моттигашка оасар дукха тIадалар, бешамашта а кхыйолча культурашта а во гIулакх деш хилар.

ССКП обкома бюрос декхарийла йир парте Урус-Мартановски райкома бюро, цун хьалхара секретарь нов. Русин, райисполком, цун председатель нов. Эрбиев, парте Ачхой-Мартановски райкома бюро, цун хьалхара секретарь нов. Крутов, райисполком, цун председатель нов. Моллаев эттача хьала йоаггIаш йола уйла а яь, тхе дийнахьа хьажкIаш, баьца дaараш, шекар доаккха свекла оасарах цIенъеш ду балхаш чакхдоахилга Iалащде.

Цудухьа дIайийнача культурашта гIулакх деча балха,ялат чуэца, хлебозаготовкаш чакхъяха къахьега могаш мел бола нах оарцагIа баха беза.

Ши ди далалехьа ерригача тракторашa шин сменах болх бергболаш трактористаш оттабе беза. Бе йиш йолча моттигашка дIайийнача хIамай мугIарашта юкъе тракторашка Iалаьмате чехка болх дIаболабайта беза, хIара трактористо шийн норма болх дика беш кхоачаш а тIехкхоачаш а ергйолаш. Пхи ди далалехьа ремонте латта ерригa трактораш тоаяь а яьха, болх бе йолаялийта беза.

Цхьайолча совхозашка хьажкIашта гIулакх ду звенош шоай балха тIера а йоахаш, кхыча балхаш тIа увттаеш, хьажкIашта деча гIулакха зе доалаш моттигаш нийсъяларах. Урус-Мартановскии Ачхой-Мартановскии райкомий бюрош декхарийла я из зене гIулакх дIадаккха а из ледерашта цIенхаштта бехк бе а.

«Лермонтовски» совхозе (цхьоалгIа отделени) гибридни фу дIадийна 38 гектар семенной участкаш гIулакх ца деш, тесса йита ядаш хилар ла йиш йоацаш а лаьрхIа, парте обкома бюрос дIадийхар тIехьа а ца тетташ, эггара хьалха царна гIулакх делгеи уж чуэца ха хиллалца царна деча гIулакхага хьожилгеи.

ХIара отделене говраща болх беш йола цхьацца сенокосилкеи массехк мангалхои хьожаве веза кхай а наькъий а йистош, аханза яда моттигаш хьакха, массаза а уж цIена лоаттае.

Урус-Мартановски, Ачхой-Мартановски, кхыча а районашка Iалаьмате дукха баьцаш хилара лоархIам а баь, ССКП райкомаши райисполкомаши декхарийла я хьалха йолла силос дIайоллийта, цу гIулакхага кхашта гонахьара, кхай а наькъий а йистошкара, аханза ядача моттигашкара хьекха баьцаш дIа а йоахийташ.

ДIайийнача хьажкIашта, баьца дaараштa, дIаегIача гаьнашта доагIаш дола гIулакх дац республикерча кхыча районашка а. Цунца дувзаденна ССКП обкома бюрос парте райкомаши райисполкомаши декхарийла ю хIара совхозе, колхозе, отделене, бригаде дIайийнача културашта гIулакх делга мишта вIаштIехьа даьккха да хьажа а цхьа кIира далалехьа кхаш, дIаегIа гаьнаш, наькъий а кхай а йистош цIенъяь йоахаргйола гIулакхаш де оттаде а.

ССКП обкома бюрос белгалдаь тIаийцар парте Урус - Мартановскии Ачхой-Мартановскии райкомий секретараша, райисполкомий председателаша, совхозий директораша дIайийнача култураштеи дIаегIача гаьнаштеи гIулакх деш ду балхаш укх шера 7 июль тIаькхоачаш йистедоахаргда аьнна дош луш даь къамаьлаш.

Цу лакхехьа бийцача хьалхле лелаерашта цIенхаштта дIахайтад дIайийнача културашта деча гIулакха шоаех хIаравар бехктокхаме хилар.

Ред. зам. Дж. ХАМАТХАНОВ.

РЕДАКЦЕН АДРЕС: г. Грозный, Сталина улица 23. ТЕЛЕФОНАШ: редактора — 2-41-23; редактора зам. — 2-07-01; бехктокхама секретара — 2-25-72; корректорске 2-30-91; партийни ваха рен экономикани отделий — 2-25-72.

СФ01777 1918 шерарча 11-ча августа цIера йола типографи, Нохч-ГIалгIай АССР, г. Грозный, Революцен проспект, 39/3. Заказ № 4165